

subotički dvojtjednik

Godina I. • Broj 12 • 17. prosinca 1994. • Cijena 1 dinar

Božićna poruka Jánoša Pénzesa, subotičkog biskupa

„ON JE NAŠ MIR“ (Ef 2,14)

On je razdjelnicu koja nas djeli, barikade koje postavlja grijeh, razorio, sjedinio i nebo i zemlju, i Božju i ljudsku misao – zato je on Mir. Slavimo događaj Kristova rođenja. Evo nas pred Djetetom. Zovemo ga Božić. Bog se u njemu očitovao kao čovjek, kao malen i krhak. Došao je među nas da nas povede, došao je među nas da rasvijetli one nepoznate unutarnje prostore našeg bića, da se bolje upoznamo, da počnemo bolje misliti jedni o drugima. Istina i milost se otkriva u njemu. I to ona istina u kojoj je smisao svega. Sam se Bog otkriva.

Možemo li mi danas istom vjerom kao nekoć pastiri pred jaslama, pred ovim novorođenim Djetetom vidjeti sve to što Bog obznanjuje, što nam Bog želi poručiti. I to baš sada nama. Nigdje – kaže glavni pastoralni dokument koncila (GS 22) – nije moguće tako jasno spoznati misterij čovjeka kao u utjelovljenju Sina Božjega. U činjenici da je Bog uzeo ljudsku narav, postao nama jednak, prepoznamo pravo dostojanstvo čovjeka, svu njegovu veličinu. Taj isti koncilski dokument kaže da je čovjek misterij. Ljudi, pak, misle da veoma dobro znaju tko je i što je čovjek. Ljudi su veoma samouvjereni, poglavito u našem vremenu, isticali svoje poznavanje čovjeka, a kad malo dublje pogledamo, lako dolazimo do zaključka da ipak ne znamo tko je čovjek. Ni sami sebe dobro ne poznajemo. Zamislite sada sve što se događa oko nas. Poznajemo li čovjeka? Ne dovoljno! Uvijek nas iznenađuje. Koliki su ponori u njemu samome, ponori zla. A kolika je snaga u njemu samome!

S jedne strane uvijek se pitamo kako je moguće da čovjek može izdržati? Koliko samo patnje! Koliko se tereta zloće sa svih strana ruši na njega, a čovjek opstaje! Snaga je to, nedokučiva dubina u biću, stvorenom na Božju sliku. A s druge strane, koliki ponori zla! – što sve čovjek čovjeku čini! Nema sigurno na svijetu nijednog živog bića koje bi činilo toliko zla bićima istog roda, iste životne vrste, kao što čovjek čovjeku čini.

Mora nestati razdora među ljudima, mora se otvoriti mogućnost međusobnog razumijevanja, da se prevlada mržnja kao metoda rješenja ljudskih sporova. To se može dogoditi jedino ako svi pristupimo Kristu i u njemu nađemo mir. Ali, reći će se: Gdje je Krist? Kako njemu pristupiti? Pa, evo vam Čovjeka. Krist se poistovjetio sa svakim čovjekom, uzevši naše tijelo. Pristupimo čovjeku, u svakom prepoznamo njega! Tražimo u svakom čovjeku ono što je dobro, ono Božje! Uvijek smo skloni u čovjeku najprije gledati zlo, naj-

prije negativno ocjeniti svoje bližnje. Tražimo dobro u čovjeku! Nitko nije tako zao da ne bi bilo nešto dobro u njemu. Tragajmo za dobrim u čovjeku i to dobro u čovjeku istaknimo! Jedino tako doći ćemo do pravog mira.

U tom smislu, draga braćo i sestre, shvatimo poruku Božića. Božić je nezamisliv bez razmišljanja o miru. Mir, pak, na ovome svijetu nije tek u tome da napravimo neku ravnotežu sile i straha. Pravi mir je u srcu – u istini, u pravедnosti i ljubavi. Bez istine nema

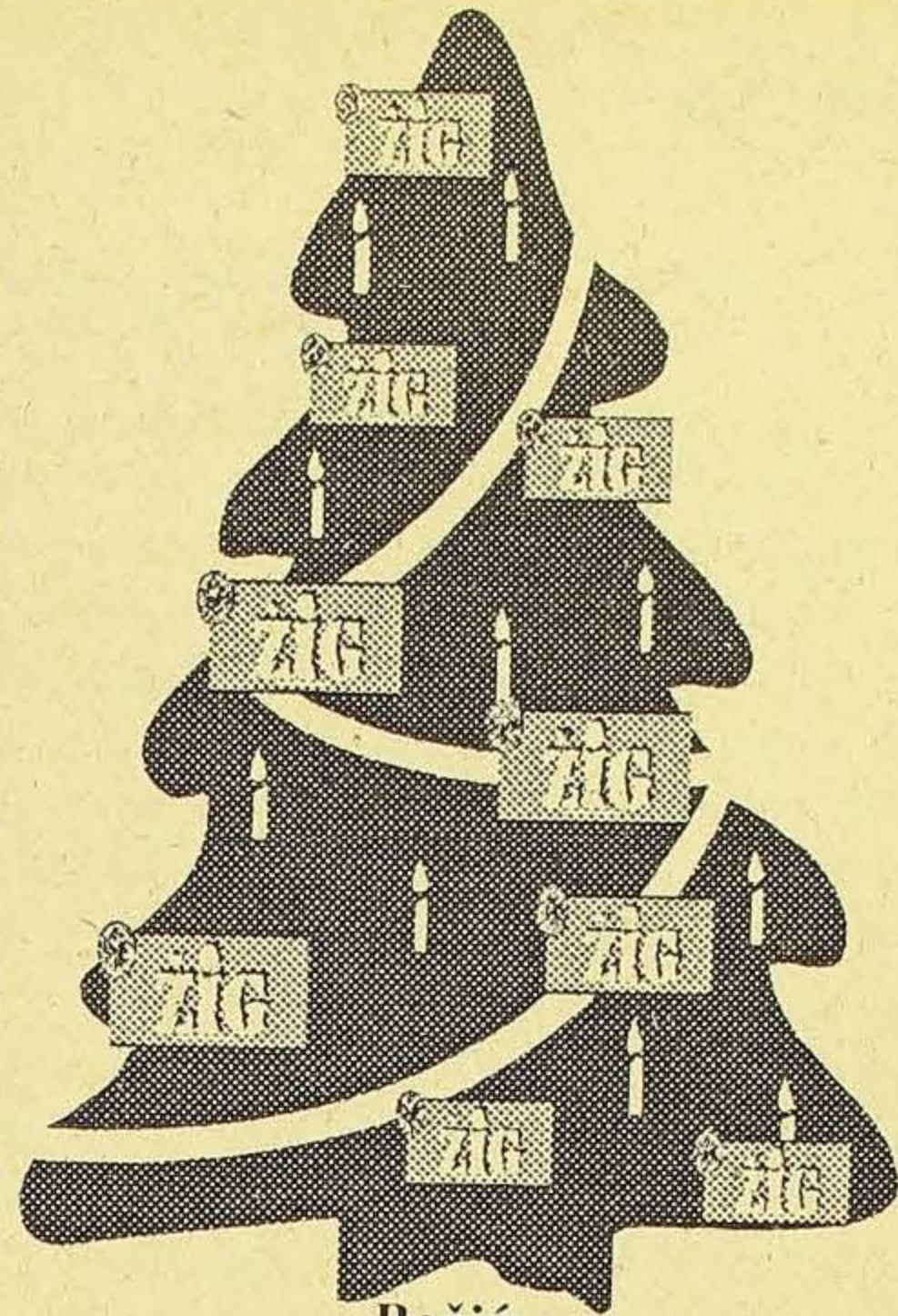

Biskup János Pézses

ni pravde ni ljubavi. Čovjek u Kristu može otkriti istinu.

S ovim razmišljanjem želim svima:
ČESTIT BOŽIĆ I PORODENJE ISUSOVO, I BLAGOSLOVENU NOVU 1995. GODINU!

János Pézses

Božić:

Blagdan čovjekoljublja

Božić je najradosniji obiteljski blagdan. Ni u jedan drugi crkveni blagdan nije vezano toliko prekrasnih narodnih običaja. Ni na jedan drugi blagdan nema toliko radosti, pjesme... Ni jedan drugi blagdan ne dočekuje toliko budnih ljudi. Ni na jedan drugi blagdan nema u crkvi, po ulicama, po kućama toliko ukrasa. Na Božić se podijeli najviše poklona...

I sve to premalo je da izrazi stvarni događaj Božića. Božić nas sjeća dana kad se očitovala dobrotivost i čovjekoljublje Spasitelja našeg Boga (Tit 3,4-5). Uistinu, „Bog je toliko ljubio svijet da je dao svoga Sina jedinorodenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni“ (Iv 3,16). To je Božić. To čovjekoljublje našeg Boga Zemlji je javilo Nebo. Anđeli su svemirom klicali: Slava na visinama Bogu, a na zemlji mir ljudima miljenicima njegovim. To je Božić. Prvi i svaki. I ovaj, godine Gospodnje 1994., Božić je klicanje: Slava Bogu na visini, jer „ljubav Božja prevelika, primi pravdu put čovjeka. S neba side dolje radi grešnika, rodi se u štali radi čovjeka“. Bog je čovjekom postao da čovjeka pobožansveni; da obnovi njegovo ljudsko dostojanstvo grijehom ranjeno. Bog se utjelovio da čovjeku – koji je Božji miljenik od početka – donese mir! Mir pravi – čovjekovu srcu, svim obiteljima, svakom narodu, cijelom svijetu...

Nek naš Božić bude klicanje Bogu u zahvalnosti srca za mir i čovjekoljublje. Nek se na Božić očituje naša bogoljubnost i naše čovjekoljublje. Otklonimo iz svog srca svaku mržnju. Svakog se zla i svake sjene zla klonimo... I ponovit će se onda svečano ozračje betlehemske noći. I mi ćemo iz naših crkava otići radosni – poput pastira iz betlehemske štalice – slaveći i hvaleći Boga zbog svega što smo vidjeli i čuli, i doživjeli...

Tako će Božić trajati! Doista, gdje god čovjek svojim usnama i srcem kliče „slava Bogu na visini“ i gdje god ima ljubavi za čovjeka – Božić je!

Sretan Vam Božić 1994. godine. Želim vam Božić svakidašnjice – u miru, radosti, ljubavi, u klicanju i veselju... Gospodin je blizu!

Andrija Anišić

Kul

ira. Možda je upravo stoga kroz sve ovo vrijeme najviše prihvaćen i štovan i kod onih kojima kršćanstvo nije primarna ideologija, a vjera u Boga put i svjetlo. Jer, poruke koje Božić sobom nosi su univerzalne i svima razumljive. I upravo u toj jednostavnosti i toplini je njegova veličina i ljepota.

Prigoda je ovo da naše čitatelje podsjetimo na vrijednosti koje su trajne, a onima koji ga proslavljaju po gregorijanskom kalendaru zaželimo sretne božićne blagdane.

Uredništvo

Brbljanje i sloboda

Čovjek i papagaj nemaju mnogo toga istovjetnog. Istina, čovjek živi u društvu, a papagaj u jatuu, a u našim uvjetima ono što je društvu država jatuu je kavez. I ono što ih razdvaja jedino im je zajednička tekovina. Glede toga, i čovjek i papagaj imaju urođenu manu za slobodom i brbljanjem. Što više slobode, veća količina brbljanja, i možda se upravo tu potvrđuje dijalektična ugaona teza prelaska kvantiteta u kvalitetu. Ali, u suprotnom smjeru. Što manja kvaliteta veći kvantitet – a žrtva je uvijek i svud pojedinac – jedinka, pa je tako i u ovom slučaju.

Samo, ovdje je povijesna prednost na strani papagaja. On od brbljanja i pored raskošno šarolikog perja ne stvara ni mit ni sistem, niti objavljuje sabrana djela. „Svjestan je svog brbljanja” i brbljanje je njegov odnos, ne prema prirodi, nego stav prema čovjeku i čovječanstvu. Papagaj od čovjeka tu i tamo može nešto i naučiti, ali obrnuto ne važi. Mada mnogi pokušavaju letjeti.

Ideja da uvodnik posvetim papagaju, a ne čovjeku i njegovom recimo djelu, nametnuto je nevoljom jednog pasioniranog odgajivača te ptice.

Ovih dana njegov ljubimac – kakadu – dočepao se slobode, oslobodio je slobodu. Htio je biti slobodan i jednak među jednakima, ali ne i ravnopravan. A možda se uželio i matice zemlje.

Glumio je čovjek papagaja; kreštao, mlatarao i rukama i ramenima, ubjeđivao da mu mjesto nije na drvetu, nego u kavezu i da se sve to ne može okrenuti na dobro. Ništa nije pomoglo. Kakadu mu jednolično odgovara. Žrtvovao je (papagaj) i svoju sigurnu i toplu osvjetljenu kaveznu autonomiju i žensku i udobnu žičanu sigurnost. I onda mu u hipu dosadi jalovo ubjeđivanje s čovjekom. Raširi krila i prnu i poleti, zaputi se ka jugu, put daleke domovine mu.

Snuždeno, čovjek ude u kavez, popravi kvar slobode, otkrešti nešto više ljutito nego nježno usamljenoj ženki otpisavši pernatog buntovnika bez razloga.

Svjestan da do mužjaka kakadu zbog sankcija teško može doći, a i cijena nije mala. Požali se, obavijesti ostale odgajivače, a njegovoj nevolji i o vjerojatnoj tužnoj sudbini papagaja. No, žalovanje je jedno, a sloboda papagaja drugo...

Kad drugoga dana telefonom javljaju o ipak sretnom, mada neslavnom, kraju papagajova puta. Šareni buntovnik uhvaćen je na jednom salašu pored Bunarića – među kokama. Među nama kazano, Australija je ipak malo podalje, pa i za jednog kakadua. A možda nije odolio ni kokama. Sa stajališta ptice vjerojatno su i za njih u pitanju nijanse, pa ako se mora birati na dugom putu između slobode i koka, samoopredjeljuje se za koke, a tek da su bile u pitanju ćurke, tko zna što bi sve žrtvovao.

Bać Ranko, u čijem je kokošinjcu bjeGUNAC uhvaćen, papagaja će vratiti, ali to košta 400 maraka, a isto tako mora reći da je njegov ljubimac ostao bez repa. No, ipak, glava je sačuvana.

I tako, bjeGUNAC bez repa ponovno se našao u svome kavezu u neizvjesnoj izvjesnosti – pored svoje drage. I ako grđen, ćutao se ponosnim. On je bar eto pokušao, a što je Australija daleko ne tiče se njega, a i rep, nov će u međuvremenu izrasti. Istina, nov i drugi. Ali – njegov!

Za kraj, svi su sretni i zadovoljni. Baćo na salašu čuva kokošija jaja, tko zna, a više ne želi ni zemlju obrađivati. Hvatat će papagaje i prodavati njegove buduće kokošije potomke. Naivnih će uvijek za vijeke vijekova biti. Vlasnik kakadua više pazi njega, nego ženu. Jer, po njemu, uvijek je kriva žena, kaže. Zapisano je to u Odiseji.

Vojislav Sekelj

Predlog I.SV FEDERALISTIČKA INICIJATIVA (II)

Srbija i Crna Gora:

Uvažava se pravo Crno Gore da sama odlučuje o svom statusu. Crna Gora se može uključiti u srpsku federaciju (s adekvatnim zajedničkim imenom) s tim da joj se postojeća prava ne smanjuju i da bude jedna od jedinica sa posebnim statusom (asimetrična Federacija) ili da sa Srbijom kao celinom stvori posebnu federalno-konfederalnu vezu. U oba slučaja federalizovana i demokratska Srbija prihvatljivija je za Crnu Goru od sadašnje

Šire reperkusije – federalizam kao ključ za rešenje Jugo-krize:

Prihvatanjem federalističkog koncepta Srbija nudi Kosovu maksimum i ispunjava zahteve međunarodne zajednice. U isto vreme to je i ključ za rešenje srpsko-hrvatskih odnosa jer Srbi u Hrvatskoj ne mogu dobiti ništa manje od toga. Status jedne od županija centralizovane Hrvatske koji ima Istru mogao bi se pokazati kao neodrživ (uz međunarodne pritiske, posebno Italije), a probijena breša unitarne Hrvatske dala bi prostora i drugima, u prvom redu Dalmaciji (tradicionalnom i istorijskom delu trojedinice: Hrvatska, Dalmacija i Slavonija). Sloveniji pripadajući deo Istre nesumnjivo bi bio agens sličnih procesa (već sada Primorska traži poseban status. Albanci koji čine većinu u zapadnoj Makedoniji sledili bi put ostalih.

Skandinavizacija Jugfo-prostora:

Na prostoru nekadašnje Jugoslavije nastale su ili nastaju nacionalne države. One mogu biti međusobno suprostavljene, a unutrašnje nestabilne, jer etnički nisu homogene. Njihovom unutrašnjom federalizacijom one postaju manje nacionalne isključive i unutrašnje stabilnije. Ovo je osnova za obnovu međusobnih veza, kako međudržavnih, tako i međuregionalnih. Uspešna praksa ovog tipa postoji na severu Evrope – skandinavizacija. Preduslov za sve ovo je primena koncepta federalizma.

(kraj)

ŽIG broj 12.

Izlazi dvotjedno

Adresa uredništva: Subotica, Preradovićeva 4

Telefon: (024) 30-136

Izdavač: D.O.O. za novinsko-izdavačku delatnost „Új Hét Nap” Lapkiadó Kft.,

Subotica-Szabadka,

Trg Lazara Nešića 1/VI.

Osnivač i glavni i odgovorni urednik:

Vojislav Sekelj

Uredništvo: Lazar Merković, Zlatko Romić,

Dragan Vidaković i Tomislav Žigmanov

Tehnički urednik: Ivan Hegediš

Tisak: „Globus”, Subotica

List je registriran kod Republičkog ministarstva

za informisanje Republike Srbije pod brojem

1620 od 25. travnja 1994. godine

„Žig” izlazi svake druge subote

Žiro račun: Služba za platni promet, Subotica

46600-603-5-3301, „Új Hét Nap” – za „Žig”

Toth-optika
SUBOTICA

Subotica

Tel: 51-045 Maksima Gorkog 26

Radno vreme

Radnim danom 9.00-12.00

16.00-19.00

Subotom 9.00-12.00

Radno vreme oćnog lekura

Radnim danom 17.00-19.00

LOTUS AUTO ŠKOLA ISKOLA

SUBOTICA

Trg Žrtava fašizma 11

52-209

Šta se krije iza najveće posleratne finansijske afere u HI „Zorka” Rat, brat & comp

Lepo je naš narod rekao da je rat nekome brat. Kod nas nema rata, ali ima „braće” i „bratanaca” i na pretek.

Hapšenja čelnih ljudi HI „Zorka” iznenadilo je samo neupućene u tajne brzog bogaćenja i druge oblike skorojevićkih menadžment majstora. Oni pak, koji su se odrekli najnovijih modela automobila radi mirnog sna, a živeli u trgovačkom poslu, dobro su znali da krčag ide na vodu dok se ne razbije.

A „Zorkina” komercijala preseljena je, privremeno, u druge prostorije i razbijerna u paramparčad. Sa pomoćnikom generalnog direktora **Gradimirom Ilićem**, u istražni zatvor privremeno je preseljena ekipa zadužena za prodaju veštačkih đubriva: **Petar Ninković, Branko Kopilović, Vladimir Gradin, Đorđe Horvat Cindler**, a tri dana kasnije na „informativni razgovor” stigao je i generalni direktor **Milorad Roganović**.

Ljudi iz „Zorke”, naravno, nisu mogli s đubrivom praviti nikakvu trgovinu međusobno. Trebala im je pomoć. Ne, svakako, u legalnoj trgovini, jer se legalno teško u fabrici mogao kupiti „veštak”. Ko je imao „keš”, a plaćao dobro, dobijao je đubrivo po nekakvim čudnim cenama: od 360 do 420 dinara po toni. Jeftinije je dobijao onaj ko je imao više „uticaja” na prodavca. A, izgleda da su takvih uticaja imali i vlasnici i suvlasnici privatnih firmi „Kondor” i „Orion” – **Nikola Vasiljević i Đuro Gabrić**, zatim **Zdravko Todorović, Zoran Milenković, Stevan Žužić i Gordana Gabrić**, kao i vlasnik „Janjuš-prometa” iz Sivca **Dragutin Janjuš**.

Sve su ovo, naravno, novinarska nagadanja, jer istražni organi koji su do sada pritvorili 12 „zorkaša” i trgovaca, čute. Gradom, međutim, kolaju priče o fantastičnim novčanim iznosima nađenim u kolima, kućama i kod rodbine pritvorenih.

Da je nađeno dosta novca kod ljudi koji su radili sa „veštakom” izvesno je. U susedstvu je rat, Srbiju stežu sankcije, do sirovina je teško doći, seljaci traže „KAN”, „ureu”, „3×15”, žito se mora zasejati, dakle, đubrivo se mora kupiti. Kad ga nije bilo u „Zorki” bilo je kod privatnika.

Zarada je merena lopatama.

Lepo je narod rekao da je rat nekom brat, samo što kod nas ima mnogo „braće” i „bratanaca” kojih su sankcije izdigle u sam vrh bogatog establišmenta. Latini su imali, čini se, praktičniju izreku: „Ko se obogatio za godinu dana, trebalo ga je uhapsiti (obesiti) pre 12 meseci”.

Valjda su zbog ovakve okrutnosti i Latini izumrli. **Milenko Popadić**

U povodu pedesete obljetnice jedinog dnevnog lista jugoslavenskih Madara QUO VADIS MAGYAR SZÓ?

Točno na Badnjak, 24. prosinca 1944. godine je rođen prvi i još uvijek jedini dnevni list jugoslavenskih Madara, Szabad Vajdaság (Slobodna Vojvodina), koji je uskoro primio i do danas zadržao naslov „Magyar Szó” (Madarska riječ). Prema tome, ovih dana proslavlja pedesetu obljetnicu, ako uopće možemo govoriti o slavlju u ovo teško vrijeme, kada su nezavisni tisak i uredništva koja žele sačuvati svoje dostojanstvo, izloženi raznim pritiscima, a u posljednje vrijeme su ugrožavani raznim prefriganim metodama, podmetanjima i umjetno stvaranim nestašicama hartije.

MAGYAR SZÓ

„Magyar Szó”, kao i svaki drugi list u drugoj po redu Jugoslaviji, dijelio je istu sudbinu, informirao je svoje čitatelje po shemi koja je određivana u partijskim kabinetima, i koja je podrazumijevala bezuvjetnu potporu režimu. Bilo je veoma teško očuvati dostojanstvo, profesionalno i ljudsko, a bilo je i primjera da je glavni urednik premašio sva očekivanja onih koji su ga postavili, bolje rečeno nametnuli ga uredništvu.

Ovaj dnevni list, zahvaljujući dijelom poštenom radu svojih novinara, a najviše tome što je pripadao jednoj od manjina, i što nije imao konkurenciju, u komunističko doba nije morao brinuti za golu egzistenciju. Velike nevolje su počele u prijelazno doba komunizma i današnjeg doba neodređenog društvenog sustava, kada su počele pucati društvene stege. Uredništvo je nekako prebrodilo prethodne sukobe sa čelnicima SKJ u Subotici u povodu uništenja Narodnog pozorišta – Népszínház, a sam list je počeo mijenjati svoj profil objektivnim informiranjem o jednom montiranom procesu u Subotici (slučaj Vicei). Otpor protiv despotizma posljednjeg subotičkog partijskog čelnika dr. Radomana

Božovića, u potpunosti je promijenio image „Magyar Szó”, što nije zasluga samo subotičkih suradnika, nego i prihvaćanje takvog novog trenda od strane nekih glavnih urednika i njihovih suradnika.

„Magyar Szó” je postao imun na atake dr. Božovića, koji je odlaskom iz Subotice na funkciju predsjednika Izvršnog vijeća Vojvodine izdejstvovao da umjesto nasilno ukinutog Socijalističkog saveza ulogu „osnivača” preuzme skupština Vojvodine, a u ime nje Izvršno vijeće. Osobno Božović mijenja i postavlja glavne urednike i na taj način postaje glavni urednik svih sredstava javnog priopćavanja. Uredništvo je uspjelo zadržati svog glavnog urednika, koga je Božović namjeravao „maknuti”, te i poslije dragovoljnog odlaska nekih urednika, uspjelo je „u suglasnosti” sa „osnivačem” izabrati svog kandidata.

Režim je uvidio da ne uspijeva direktnim političkim pritiskom i kadrovskim promjenama peobratiti „Magyar Szó”, koji u zaglavlju ima legendu da je demokratski list javnog mnijenja, te isti uspijeva očuvati u višestranačkim sustavu i usprkos nekim napadima iz redova svoje nacije. Međutim, indirektni pritisci i već pomenuta podmetanja također mogu poljuljati uredništvo i dovesti u opasnost postojanje samog lista. Povremeno dolazi do prekida u izlaženju, ili smanjivanja broja stranica, a kolektiv živi na rubu materijalne i egzistencijalne propasti. Nema dovoljne odlučnosti za osamostaljivanjem u kolektivu koji je možda bio i predimenzoniran, ali je ipak veoma pogođen napuštanjem velikog broja najboljih kadrova. Pominje se i potreba za preseljenjem uredništva u Suboticu, u centar prirodne sredine mađarskog tiska, tamo gdje se nalazi velika većina čitatelja, kao i mogućnosti kontakta s raznim institucijama. Ali, za sada je vrijeme iščekivanja u pat poziciji sa „osnivačem”

Nema razloga za slavlje, ali će se ipak (jer treba) obilježiti pedeseta obljetnica postojanja.

István Valihora

Federacija ili Narodna banka garantuje ulog građana Kako?

Kada građanin deponuje novac u banku, on očekuje da ga dobije nazad u obliku uloga uvećan za kamatu. To mu garantuje knjižica (ugovor) na koju su uslovi štednje i **garancija Narodne banke ili Federacije**. Ni Federacija, ni Narodna banka ne mogu jednostrano, pogotovo, retroaktivno menjati uslove ugovora. Poštujući uslov iz ugovora, građaninu se mora isplatiti njegov novac, a ne prisiljavati građanina da proda devize u pola cene. Federacija ili Narodna banka ne poštujući ugovore, izvršila je masovnu prevaru građana i masovnu ucenu, što je krivično delo. Banka ne može da odgovara za krivično delo, već ona odgovara samo za privredni prekršaj, a ono što je najgore: građanin ostaje opljačkan! Jedan naš građanin drži devize u banci **vlasnik banke je afričko pleme Zulu. Građanin nikada nije imao problema sa novcem. M. O. NRS pita se: kada će naše banke dostići poslovnost Zulu plemena? M. O. NRS savetuje građanima da svoj novac daju mafiji jer Al Kapone drži svoju reč, a ugovor ni mafiji ništa ne znači.**

Jedno je sigurno: kada je u pitanju novac i imovina, skoro su svi ljudi iste religije, vere i nacije, sem naših državnika. Njima niko ništa ne može da zakine. Oni nama zakidaju sve.

Gustav Blumić
predsjednik M. O. NRS Subotica

Što donosi odluka Skupštine općine o povećanju cijena vodosnabdijevanja

Nova cijena omogućuje samo prostu reprodukciju

Skupština općine Subotica je na sjednici održanoj 2. prosinca, između ostalog, donijela odluku o povećanju cijena pitke vode, odvođenja i prečišćavanja otpadnih voda u prosjeku za 124%. To konkretno znači da će kubični metar pitke vode sada stajati privredna poduzeća 1,34 din, odvođenje kubičnog metra otpadnih voda 0,56 din, dok će za prečišćavanje morati izdvojiti 0,72 din. Domaćinstva će umjesto dosadašnjih 0,23 din morati za kubični metar pitke vode plaćati 0,34 din, za odvođenje otpadnih voda 0,09 din, a za prečišćavanje iste također 0,09 dinara po kubičnom metru.

Iako je skupštinska rasprava na momente bila žučna, čak je oporba (SPS I SSJ) ovu odluku protumačila kao atak na gospodarski program guvernera Avramovića, ova odluka je ipak usvojena s obrazloženjem da sa dosadašnjim cijenama usluga vodosnabdijevanja „amortizacija uopće nije pokrivena“, a nesporno je da se u postojećim gospodarskim (ne)prilikama jedino kroz „cijenu usluga ona mora osigurati“ ako se žele očuvati vodni resursi Subotice.

lokalne komunalne „politike“. „Trebalo naglasiti na početku da komunalne usluge uopšte, a naročito vodosnabdijevanje, predstavljaju najvažniju delatnost koja obezbeđuje uslove za normalan život. Pošto je jako važno zaštititi resurse, u tržišnoj privredi se moraju jasno postaviti pravila igre, gde je osnovna stvar definisanje cena, od strane vlasti kao predstavnika opšteg interesa, koji omogućuju da sistem može funkcionisati. Naravno, ta vlast mora štiti interese potrošača, ali ne sme zaočiti ni preduzeća koja u okviru svojih delatnosti obavljaju taj posao. Ta cena mora biti formirana tako da obezbeđuje u potpunosti održavanje zahtevanog nivoa komunalne usluge, dok se sredstva, obezbeđena na neki drugi način, usmeravaju u razvojne projekte.“

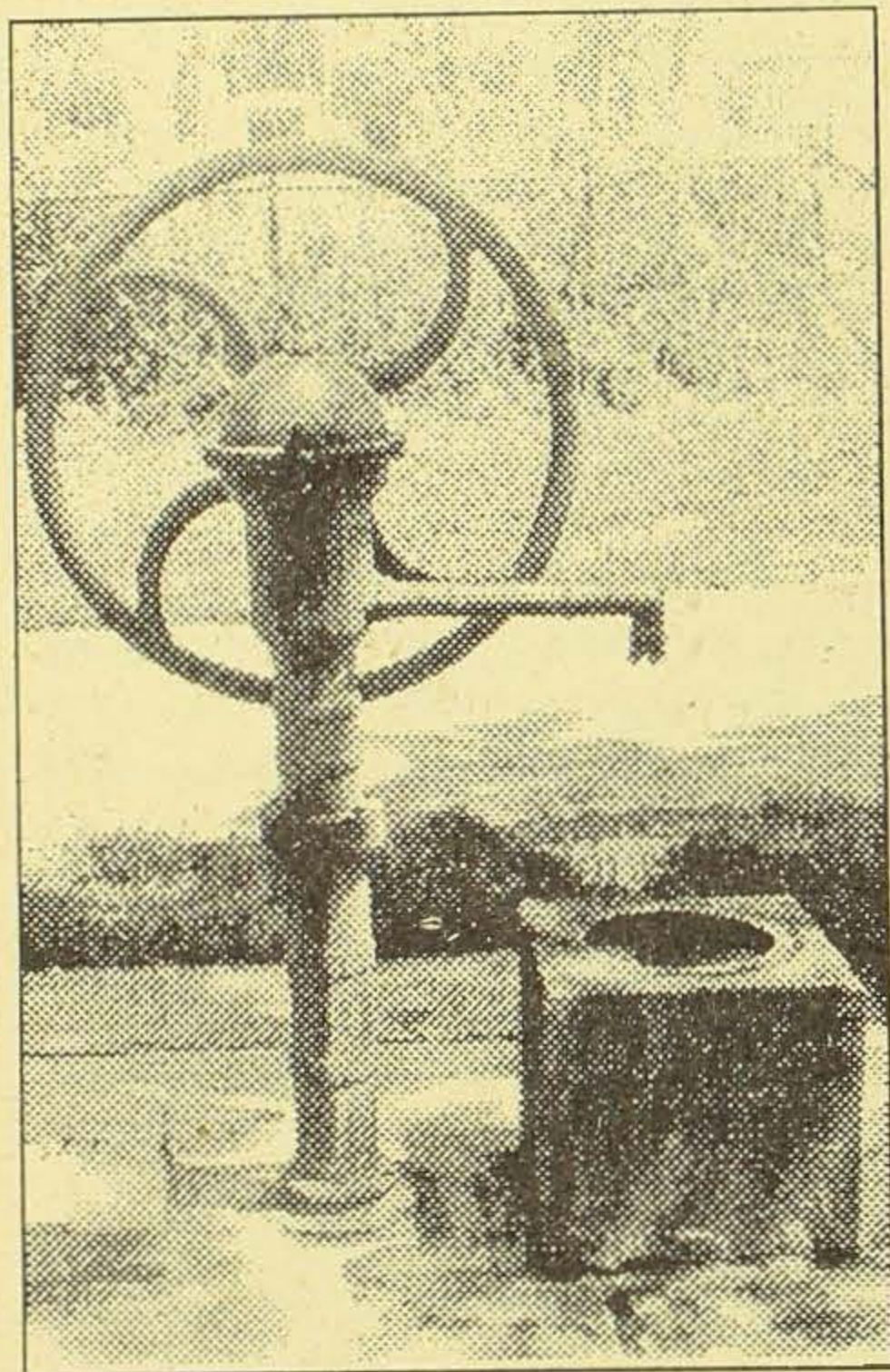
To zapravo govori da se iz cijene vode koju plaćaju potrošači osigurava prosta reprodukcija u smislu obnavljanja postojećeg, kako u količinskoj, tako i kvalitativnoj razini usluga. Na taj način osigurava se preventivno djelovanje, a izbjegava se neželjena kurativnost u funkcioniranju sistema vodosnabdijevanja. Po riješenim problemima komunalne infrastrukture, naša je sredina otišla daleko, ali se u posljednjih nekoliko godina javio kao glavni problem njeno očuvanje. Po mišljenju našeg sugovornika, dio odgovornosti za takvo stanje leži u vidnom osiromašenju društva, koje nema sredstava za održavanje izgrađenih objekata i usluga visokog standarda, kao i u nebrizi lokalne vlasti oko komunalnih problema koja se bavi „visokom politikom“.

„Posledica toga je“ – dodaje g. Plestović – „nastala razlika između potreba i mogućnosti. Stoga dolazi do devastacije imovine u tehničko-tehnološkom smislu, do pada nivoa kvaliteta na koji smo navikli i, najgora, otpisivanje gubitaka preduzeća na teret imovine. Lokalna samouprava je, svesna svih ovih činjenica, podigla cenu, i kroz nju sprečava dalji pad vrednosti pogonske spremnosti efikasnosti sistema i obezbeđuje njegovu prostu reprodukciju. To je radeno manje-više uspešno, jer u ekonomski suludo vreme zato nije bilo uslova, jer se takva inflacija nije mogla pratiti bez evidentnih posledica.“

U općini su pored sredstava izdvajanih iz cijena vode, osiguravana sredstva iz tzv. komunalne naknade u visini od 4% ukupnog osobnog dohotka zaposlenih. To je omogućilo da se od 3. ožujka ove godine moglo pristupiti revitalizaciji nekoliko objekata koji obezbeđuju održavanje potrebne razine kvalitete usluge. „Međutim,“ – zaključuje naš sugovornik – „o razvoju, poboljšanju ili proširenju usluga za sada još uvek ne možemo govoriti. Nema mogućnosti za razvoj iz ovih sredstava. Svesni te činjenice, ali i nezvanične devalvacije dinara na nelegalnom tržištu. Daljnji tok događaja se pokušao regulisati novom cenom vode koja je doneta na skupštini opštine 2. decembra. Ta cena opet omogućuje samo prostu reprodukciju, ima u sebi elementa preventive, dok bi komunalna naknada i gradska vlast trebali obezbediti sredstva za eventualno proširivanje i razvoj vodosnabdijevanja.“

Očito, radi se o velikom problemu koji će se vrlo teško moći rešavati, s obzirom na osiromašenje cijelog društva, ali, ako si želimo i u buduću čistu pitku vodu u čaši, moramo već sada povlačiti adekvatne mjere ne bi li u budućnosti osjećali nepodnošljivu težinu žedi. U protivnome, odgovornost će biti isključivo naša.

Tomislav Žigmanov

Povratak u budućnost

A da problem nije samo na razini borbe za očuvanje Avramovićevog programa, ili patetičnog zalaganja glede nepovoljnog materijalnog položaja umirovljenika (to je, gospodo, dio nadležnosti države, a ne općinske samouprave), već se radi o promišljenom koraku koji će osigurati da sistem vodosnabdijevanja ne zadesi ono što ovih dana pogađa elektroenergetski sustav Republike Srbije. Jer, glavni uzrok njegovog posruća leži u činjenici što se nije nekoliko godina unazad redovito izdvajalo u amortizacione fondove koji osiguravaju normalno funkcioniranje sistema stalnim remontima.

Istine radi, nova cijena vode nije viša od prosjeka u Pokrajini i Republici. Stoga se ova odluka može protumačiti i kao usklađivanje cijena sa ostalim dijelovima države.

Naš sugovornik, g. Stevan Plestović, tehnički direktor u DP „Vodovod i kanalizacija“, govori za „Žig“ o ovome problemu

Servis bele tehnike **FREON** ❄️❄️❄️
 024 52 918
 v. Gabrić Grgo
 Nikole Kujundžića 10
 stan: Pazinska 11 (22 455)
 Subotica

Saopštenje Lige socijaldemokrata Vojvodine

Za Vaš miran san i očuvanje mentalnog zdravlja
Struju isključivati od 19.30 do 20.30

Da bi se maksimalno uštedela nedostajuća električna energija do dolaska gasa iz Rusije, a da bi se uklopili u određene kvote dopustive potrošnje izražene u kilovatsatima, slobodni smo da predložimo nadležnim u EPS da struju isključuju na celoj teritoriji „je-

dinstvene Srbije” u vremenu od 19.30 do 20.30 sati. Smatramo da bi tim svakodnevnim isključenjem korist bila značajna i u strujnom pogledu i u pogledu mentalnog zdravlja građanja. Upozoravamo da ćemo, ukoliko se nastavi sa ovim terorom i ovakvom „imitacijom života” u vreme restrikcije, biti prinudeni da pozovemo građane da izraze svoje nezadovoljstvo svim demokratskim sredstvima vanparlamentarne borbe. Ne pretimo, samo upozoravamo!

Novi Sad, 8. decembra 1994.

Reagiranja

Najnoviji stavovi Marka Peića

MORALNA, A NE INTELEKTUALNA TEŽINA

Opeće je poznato da čovjek ima jaču potrebu da govori nego da šuti. Govori se o svemu, najčešće nepovezano i bezopasno, bez rasuđivanja. Na taj način govor se obično svodi na tvrdnju, odnosno poricanje, nasumično. Ja to tvrdim, ja to poričem, bez argumenata i činjenica i elementarnog poznavanja značenja osnovnih pojmova kojima se nešto tvrdi ili poriče, i cilj govora biva puko zataškivanje. Tako govor prelazi u brbljanje, koji nikoga ne obvezuje, jasno ni samoga govornika.

400 autora protiv Hrvata-Bunjevaca

Povod za ovo reagiranje jest govor i slučaj gospodina Marka Peića, povjesničara, jezikoslovca, cijenjenog društveno-političkog radnika, te ovdašnjeg uglednog Bunjevca, kako ga u sredstvima javnog priopćavanja predstavljaju, a kome je opet netko „naredio“ da sve to bude.

Iskreno, žao mi je što se u povodu govora g. M. Peića prigodno laćam pera. No, njegova logoreja me je u posljednje vrijeme uveseljavala do suza, te s obzirom da sam sentimentalniji prema njima, odlučio sam se i ja za govor, a ne za šutnju.

Odmah na početku, moram reći da iz Vaših javnih nastupa nije mi jasno tvrdite li nešto, poričete ili zataškavate, no tim je jasnije da ono o čemu govorite ne poznajete. Ili poznajete na jedan drugi način.

Tako bez pardona spočitavate predsjedniku grada g. Kaszi, što u javnim nastupima dosljedno ponavlja Hrvati-Bunjevci. Po Vama, to je uvreda i za jedne i za druge, i uzgred tvrdite da tako nešto i ne postoji. Pokušavate to potkrijepiti svježim umalanim činjenicama, kako ste ovi „obradili“ 400 autora, koji opovrgavaju nastojanja da se dokaže kako su Bunjevci Hrvati.

Brojka od četiri stotine autora koje ste obradili je impozantna, ali ako ste u „Obradene autore“ uključili i Ezopa, La Fontena Anderssona, A. Kuntića... po tom pitanju „obrada“ je nedostatna.

Prvo, Vi ne distingvirate, ne razlikujete, ne lučite pojmove plemena, narod, nacija, etnička skupina, država, Vama su to sinonimi, pa kažete: „Bunjevci su uvek bili Bunjevci – južnoslovenski narod i nisu krivi što se od tog velikog plemena nisu formirali kao država“. No comment.

Drugo, pored tih 400 obradenih autora, trebali ste, ako ne obraditi, onda samo pročitati i ono što su o Bunjevcima-Hrvatima pisali biskup Lajčo Budanović i velečasni Blaško Rajić, i to baš prigodom proslave 250 obljetnice dolaska jedne veće grupe Bunjevaca u ove krajeve. (Vidi okvir). A tada nije postojao ni CK ni PK ni MK koji bi im naredio da tako govore, osjećaju ili misle.

Jednostavno, ljudi su se držali činjenica i pisali po savjesti. Onako, en passant. Tristota obljetnica doseljavanja Bunjevaca u ove krajeve je bila zabranjena, i to od onih koji su Vama naredili 1946. da se od sada morate izjašnjavati kao Hrvati. Kako to tumačite?

Dalje, a sve još pod točkom 2, a u svezi sa Vašim stavom ili opredjeljenjem za goluba prevrtača. Da Vas podsjetimo: evo, zbirku bunjevačkih bećaraca tiskali ste (bolje: izdali) u Subotici 1943. godine. Ponavljam 1943., što Vam ne knjižim na kontu grijeha, nego samo podsjećam. Dalje, daleke 1969. godine jedan ste od osnivača Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva „Bunjevačko kolo“. Znači HKUD „Bunjevačko kolo“. Još dalje, odnosno bliže, 1971. godine zastupljeni ste u Antalogiji poezije bunjevačkih Hrvata, izdavača Matice hrvatske, koju je priredio Geza Kikić. Zar su onda Bunjevci-Hrvati postojali i to Vam se nije činilo uvredljivim, ili je u pitanju opet bila neka naredba?

Sve ove pretumbacije za mene osobno nemaju intelektualnu nego moralnu težinu. Istina, možda ste onda bili mladi, neiskusni i neupućeni, a i stigli ste obraditi tek i samo 200 autora. Opraštam Vam, jednostavno takva

su vremena bila. Nevolja je samo u tome što su vremena uvijek nekakva bila, a i bit će.

Treće, kao jezikoslovac, kažete da je u subotičkoj Skupštini zapisnik nekad vođen na „bunjevačkom“. E pa nije, mada po Vama može biti, gospodine Peiću. Nije na bunjevačkom jeziku, nego ikavicom, a poznato je da ikavica najvećim dijelom pripada hrvatskom jeziku. I zahvaljujući nesretno jugoslavenski orijentiranom Gaju (Na žalost, ni on nije razlikovao narod, naciju državu. Gaj je, naime, prije htio stvoriti narod nego što je uvidio već stvarno njegovo postojanje) ikavica nije postala hrvatski književni standard. Trag posljedica vuče se do danas.

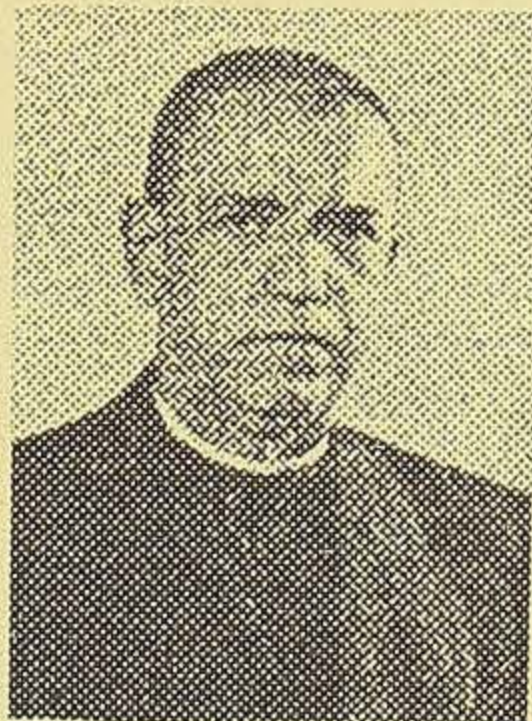
Objavili ste Rečnik bačkih Bunjevaca, pothvat vrijedan pažnje mada sa sjenom. Bilo bi ipak pošteno da onako bar u govornoj fusnoti spomenete i koautora Rečnika Grgu Bačliju. No, to vjerojatno u ovom trenutku nije uputno – takva su vremena.

Cetvrto, Vaše današnje angažiranje poslije svih „prevrtanja“ da su Bunjevci samo Bunjevci je u biti etnocidno. Nalazite li zbilja da je dovoljno da Bunjevci dobiju dvije-tri prostorijske i da se na korzou ponovo pojave bunjevačke nošnje, pa će se njihova kultura i duhovni identitet sačuvati. Idite, molim Vas, sve je to razmišljanje na razini plemena.

Apolitičnost dijeljena i množena politikom

Gospodine Peiću, pitanje Bunjevaca je daleko kompleksnije i složenije. Nacionalno, osobno smatram, oni se mogu izjašnjavati i kao Hrvati i Srbi i Jugoslaveni, ali kao Bunjevci samo, ostaju „ostali“.

Zar da se Bunjevci-Hrvati odreknu kulturnog blaga kojim su zadužili civilizaciju. Hrvat-Bunjevac Antun Gustav Matoš jedan je od rodonačelnika moderne hrvatske književnosti. Ivan Antunović, preporoditelj, pa imena Budanovića, Rajića, Matije Poljakovića (njegove drame punile su subotičko kazalište – sjetimo se „Ca Bonine razgale“), pa institucija jednog Balinta Vujkova koji je sakupio, obradio i priredio oko 2.000 narodnih pripovjedaka Bunjevaca-Hrvata, pa dr. Vinka Perčića, Ante Sekulić, i da ne nabrajam, neukusno je starijima dokazivati da je $2 + 2 = 4$.

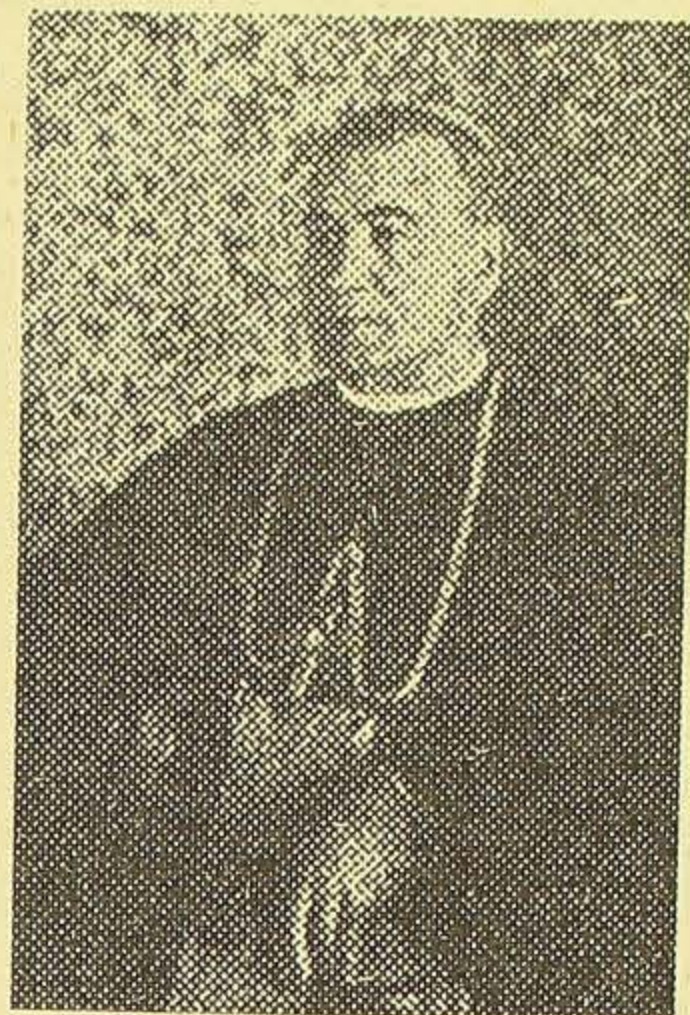
Blaško Rajić

Na kraju, nesreća je što je apolitičnost Bunjevaca uvijek dijeljena i množena politikom. Bili smo upotrebljivi i radni i vrijedni. Pravoga sluha za njihov kulturni razvoj nije bilo ni u Pešti, ni u Beogradu, ni u Zagrebu, a bogami nema ni u Subotici. Uvijek su vremena takva nekakva bila. No, djela njihova su ostala i traju. I trajat će.

A da bi govor imao smisla a djelo cilj, treba sjesti, dogovoriti se i raditi, jer za šutnju smo preslabi.

A kulturni identitet Bunjevaca-Hrvata ne treba na Vaš prizeman način dovoditi u pitanje. Jer, što je u tome uvredljivo ako se ja ćutim kao Hrvat-Bunjevac? To bi morali malo podrobnije objasniti – ili šutnjom ili nekim suvislijim govorom. Ovdje ne mislim na nacionalnu pripadnost, nego zašto je to po Vama uvredljivo biti Hrvat-Bunjevac.

Vojislav Sekelj

Biskup Lajčo Budanović

Pismo uredniku „Klasja“

Subotica, 16. prosinca, 1936. god. Gospodine Uredniče!

Ovogodišnje Klasje opisuje proslavu što su Bunjevci na blagdan Velike Gospojine o. g. održali u Subotici; sačuvati ćemo uspomenu ove svetkovine, jer nam se pred očima obnovila prošlost našeg naroda, koji je i posli 250 godina jasno htio posvidočiti da nepomućeno živi u njemu svist, da su Bunjevci vazda bili i virna dica svete Katoličke Crkve i odličan ogranak velikog hrvatskog naroda. Ova dva osjećaja drže nas u jedinstvu sa onom našom braćom koja su ostala za nama na jugu u sivernoj Dalmaciji, u Liki na Senjskom primorju.

Ova svist da se nikada ne bi ugasila u našem narodu, a da se svaki Bunjevac rado sića ove proslave kojom je naš narod sjajnog dokaza dao da smo mi kršćani i pravi Bunjevci Hrvati.

Zato želim da ovo Klasje nade pristupa u svako bunjevačko srce.

Lajčo Budanović, biskup
250 godina

Rakan ovaj ne znači, da bi slavenstvo Subotice datiralo od tih dana. Ta samo staro ime Subotice, ili zapravo, stari oblik imena: Subotka, sa svim hiljadugodišnjim imenima okolnih mjesta, kao: Pešt, Peč, Pečuh, Bač, Congrad, Kanjiža, Blatno jezero, Bakanj, Mečak i mnoga druga, govore nam o prastarj slavenkoj naseobini.

Slavljenje 250. godišnjice znači to, da kontinuitet slavenskog nastavanja nije prestao ni za vrijeme turske najeзде, znači da su Bunjevci Hrvati katolički južni Slaveni od Turaka i to oružanom rukom, na sablji zauzeli vlast i gospodarenje nad Suboticom i nad tim krajevima. Znači, da su isti Bunjevci tu vlast i zadržali, naročito u Subotici, koja je bunjevačkom rukom ne samo obranjena i od Turaka i od kurucke najeзде, nego je trudom, žrtvom i razborom Bunjevaca dostigla najviši stepen razvoja, političkog: slobodni kraljevski grad, te najširi i najplodniji atar u svojoj negdašnjoj Madžarskoj, pa i bogatstvo, kojim se odlikovala sve do poslije svjetskoga rata.

Mišljenja sam, da ovo nije bilo na odmet spominjati i proslaviti. Sa ovim smo hteli da dokumentujemo ne samo tradicionalno pravo naše da je Subotica bunjevačka, nego i naše naglašavanje, da su Bunjevci Subotičani.

Mi, kada ponosno konstatujemo, da je i Subotica i sve pdručje do Dunava, na jug, po nama došlo u sklop južnoslavenske države, hoćemo da naglasimo, da u toj Subotici i mi Bunjevci Hrvati sa pravom zahtijevamo i priznanje i uvaženje.

To je eto, znamenitost 250. godišnjice i proslave ove godišnjice.

Blaško Rajić
(Klasje naših ravni, broj 4, 1936.)

Kata Kovačević, domaćica S NAŠIM OBIČAJIMA JE GOTOVO

Oдавна je poznato da su vremenšni ljudi svojevrsne riznice u kojima je pohranjeno iskustvo stjecano životom. Nerijetko biva da toga najmanje bivaju svjesni najbliži. Nešto poput sreće: tek kad je izgubiš postaješ svjestan što si imao. Dugo, predugo, traje ovo već kod nas.

Kovačević Kata iz Gata, kako za sebe veli naš sugovornik, rođena je pred 82 godine u Tavankutu. Ima u sebi nešto iskonskoga, što je kod mlađe generacije iščezlo već i kao atavistički ostatak; nešto što će sugovornika podsjetiti (možda i upoznati) da se nekoć drugačije promišljalo, drugačije živjelo... „Teško onom na koga moja suza padne” ostatak je drevnog kanona etike, ali i vjere u magičnu moć riječi ili misli. Snaš Kata je majka dvaju sinova i dvije kćeri. Cijeli joj je život protekao u borbi između gorkog okusa suze i zdravog smijeha, a koja traje i do danas. Za nas je izdvojila djelić svojih iskustava, svjedočeći tako i o nama samima, samo u jednom ranijem vremenu.

Kako je kadgod izgledalo pripravljanje za Božić?

K. K.: A šta ću vam divanit? Pekli smo kolača na Badnji dan, pa smo pleli na nji; mećali male volove, male krave, male svinje... Onda smo uveče opravili granu, išli na ponoćnicu, a posli smo ili pača.

Još na svetu Lucu smo počeli sijati žito i brojali trinest zrna žita – koja će se udat, a koja neće. Ja sam se udala prija neg što triba. Udala me mama kad sam imala sedamnest i po godina. I za Oce smo se uvijek radovali; išli smo baći čestitat. Uvijek sam išla u crkvu na deset sati i to mi je bilo sve. Mladi su bili lipo obučeni: i u piketu i u cicu i u konafasu smo išli. Ko je bio gazdačkiji taj je bio u svili. I u goste smo išli. Svake godine na svetog Stipana kod šogora na Đurđin. Bukarica se nosila na prvi dan Božića. I tamo je bilo komedije. Tako je bilo da najveću jabuku što već nademo metnemo u bocu i u nju nalijemo vina i još metnemo šargaripu – začepimo – i sotim idemo. Onda to popijemo, pa kad ode-mo kod komšije – on opet nalije. Kad se vratimo – mi božiji.

Jeste li nosili slame u sobu?”

K. K.: Kako ne bi. Prikošedivali se još.

Nije bilo prava?”

K. K.: Ta nije. Kaki pra. Nismo umrli. A baš nas je bilo jedanest u toj sobi. Ta išlo se po njoj, navuče se slame do kolina. Još smo doli i spavali.

Sicite li se vašangi?”

K. K.: Kako ne bi. I ja sam išla. Prija jedno šta ja znam koliko godina: „šta će donet Isus?”. Hajd, – nas pet je bilo – svima klompe. Imali smo jednu pogodenu koja će donet. I oni kako su trčali od vašanga, izgubili klompe. Ja moje nisam. Lipo to budne. Kad su trizni. Al kad su pijani zdravo su gadni. To ne mož svaki, to triba izdržat. Zato triba imat srce i dušu.

I posli Božića bilo je svetaca i običaja. Kako je izgledalo za „šibare”, jel za „mladence”?

K. K.: Kad dođe koji komšija rano, pogotovo ako je već pio vina el rakije, pa da vidiš kako šiba. Šibali su uglavnom ženske. Dicu nisu zdravo. A šibali su zato što su na taj dan

istukli Isusa. Ne znam di je on bio. Valjda u crkvi, i onda ga kogod ukro. I onda su kazli: „Sad su ga uvatili šibari pa će ga istuč”. Žene su šibali zato što je taki običaj – da nisu šugave! I mladenci su taki običaj. Al se kadgod mladovalo, išlo se jedno drugom. Al su se tukli oni što su se mogli sakrit, pa se istuču. Dvoje mladi, jel stari, jel već kaki budne.

Jel bilo disnotora prid Božić?

K. K.: Jeste. To je izgledalo tako da je svinče napolak bilo opaljeno sa slamom, a polak neopaljeno. I onda kad smo prali za pača, onda su to ponovo palili. Opili se svi i onda se ne nadivaju divenice danas, već su-tradan. Nji 6-7 muškaraca, a 3-4 svinčeta i ništa se ne uradi. Mi smo ženske patile. Nisi im mogo dokazt, i gotovo.

Kata Kovačević: „I kad ti je najteže, nemoj to pakazt.”

Jesu li se kartali uveče?

K. K.: Ju, ju, ju, jesu. Samo nisu dugo, jel opiju se pa ne mogu. Kartali su se filka, al nisu u stojanje. Sidili su dok su mogli.

Izgleda da vam baš nije bilo lako. Jeste li se volili veselit?”

K. K.: Zdravo. To mi je Sarić (liječnik op. a.) kazo. Dao mi je vaki sanduk likova kad je tio ić u Novi Sad. Kaže: „Evo, ovo čuvajte. Kad očete ić u čast, el u crkvu frtalj te tabletece popite. Nikaku nevolju nećete imat”. I stvarno je tako. Sam sebe moraš ličit. Nikad nisam tila pokazat da mi je teško. Kad sam bila jedno 25 godina, bila sam već udata, a ja idem u Veliku crkvu na veliku misu. Odjedared stala pa gledim, i okrenila se ovako, pa gledam prema somborskoj kapiji, kad kaže mi jedan: „Jel vam fali sad štogod snaš Kate?”. „Pa,” – reko – „jedan muški”. Kaže: „Jevo sam”. Znali su me da sam taka da malo volim kazat. Nástalu sam volila igrat i mulatovat. Popnem se pa zapivam: „Jevo noga, jevo druga ... mater ko se ruga.” Taka sam bila, šta da kažem. Sestra mi nije bila taka ni polak. Sad sam bila u svatovi kad se sestrin sin oženio, a popo neće da ide kući, a triba mu već reć misu. Jedared više jedan: „Teta Kate, ajte tribate nam.” A ja kažem: „Svirci, svirajte! Zvonce zvoni na misu, popo drži za sisu. Šta će meni sveta misa kraj ovaki lipi sisa”. On se okrene, pa oma ode. Sad sam se susrila s nikima što su me obašli, pa će ná me: „Faljnisi. Jeste to Vi, snaš Kate?” „Pa,” – reko – „kad

ste me poznali sastrag, valjda ćete i sprid.” Sveti Petar je kazo da idem u k... još jedno tri godine, pa će me onda primit.

Bili ste lipi?”

K. K.: Šta? Pa na „Dužijanci” nije bilo taki obučeni. Sad kad sam bila ode na „Kerijadi” ja izabrana: dru – ga. Nagradu dobila! U narodnoj nošnji sam bila. Kaže mi jedan: „Snaš, Kate, tamo je bilo 50 ženski; lipi, obučeni, namazani, al nijedna nije bila pove-zana ko što ste Vi.” Kajala sam snaju i bila sam u crnom. Tila sam ja obuć šareno, al me bilo sramota. Sad ovi naši ništa ne znadu.

Kako to mislite?”

K. K.: Znaté šta? Ja sam se razbolila kad je bila naša „Dužijanica”. Da izvinite, tako je bilo ko da su metili kupus da kuvaje a nisu ga zapržili. Pa zar triba tamo da stojim jedan sat obučena, izmučena, izgužvana i one suknje...? To kad se obučeš, to se namisti i ide... Ja kad sam išla oblačit za igru, poznavala sam koja je bila moja. Sve sam i popeglala, i kad ona ide, ne ide kako triba. Ja joj to kažem. A ona meni: „Pa, snaš Kate, ja tako ne znam ić”. Reko: „Rumenkom radi, onda će se micat i suknje”. Triba gledat sam ná se. I voliš li. Držanje je najvažnije. Nek se okrene svaki za tobom. Imala sam bundu kaku niko nije imo u Subatci. To mi je Špicer opravio. Koštala je 170 dinara, a za to se moglo kupit 5-6 svinja. A sad? Koja je za „Dužijancu” bila lipo opravljena? Mladi neće lipo da se oprave.

Vi ste opravljali mlade iz društava za igru. Po čemu su se poznali?

K. K.: Prija jedno 4-5 godina sam bila u Slavanskom Brodu. Kad i ja stegnem, Bogo moja, ona suknja mora radit ovako da kako neće. Za tu bandašicu što sam oblačila kaže jedan što je vidio: „E, Boga ti maminog, ovu je cigurno Margetinca oblačila. Vidi je kako ide.” One suknje, ja kad peglam 10 centi speglam zajedno, pa tako dalje, dalje. Onda se suknja miče kad ide. Onda je Bunjevka lipa. Na korzi je kadgod bilo lipo. Sirotinja je bila ode di je mala kapela, a gazdački su bili onamo na korzi. Nisu se družili jedni s drugima. Gazdački su bili u svilama, samo je šteta što se lionska svila ne mož peglat – oma se zalipi za peglu. Da šta metneš na nju. Tušta su nji izgorili svilu, a bila je skupa.

Jesu li se mladi kadgod potukli?”

K. K.: Nisu baš uveliko. Malo prid mijanama, al nisu ko sad.

Kako nisu? A ono: cura iz Sente, a momak iz Gata?”

K. K.: Hm, pa zato što je volila švalera. Mene mal nisu tukli onda kad su me izabrali na „Kerijadi”. Zato što sam iz Gata, a nisam iz Kera. To je bogame istina. Niki čovik iz Novog sela mi je kazo da nisam bila tako lipa, mene bi Kerčanke izvoštile. Čak su na Đurđin išle pa tražile. Nisu znali ko je ženska.

Kako vidite mlade danas? Jel gotovo s našim običajima?”

K. K.: Gotovo. Ovo nije ništa. Ovi što sad rastu će bit lopovi i lažovi. Di se koji tu odrani, pitam se šta će od tog bit? Neće bit redovni. Puno su i roditelji tom krivi, a puno i sama dica. Nemaš ga šta vidit, a on već sa ženskima u 10-11 sati. Otac i mater mu to dozvole.

Zlatko Romić

Računanje vremena

„Naš“ i „njev“ božić

Često se prid Božić (i Uskrs), ko najveće kršćanske blagdane, mož čut kako čeljad divane o katoličkom i pravoslavnom Božiću. To je skroz pogrišno, jel u kršćanstvu postoji samo jedan Božić, odnosno Uskrs, a razlika je samo u računanju vremena, tj. kalendaru koji se pri tom koristi.

„Stari“, ili julijanski (reformiran po nalogu Julija Cezara 46. godine) je imo falingu što se zasnivo na pogrišno izračunatoj suncovoj godini: svake godine je falilo 11 minuti i 14 sekundi, pa se svake 128. godine skupi jedan dan razlike izmed suncove i julijanske godine, što npr. za 10.000 godina iznosi 78 dana.

Kako je po nalogu pape Grgura XIII. 1582. reformiran kalendar („novi“, ili gregorijanski) ovaj je privaćen najprijia od katolički, a posli i od drugi država. Austrija ga je privatila 1584., Madžarska (i Hrvatska) 1587., a Srbija tek 1919. Iako puno precizniji od ranijeg, ni gregorijanski kalendar ne odgovara u potpunosti suncovoj godini: fali mu 12 sekundi, što je jedan dan na svaki 3.320 godina. Ima više pridloğa i za reformu ovog kalendara, al zbog relativno malog odstupanja od solarne godine, slabi su izgledi da se ovaj skoro potisne u kršćanskom svitu.

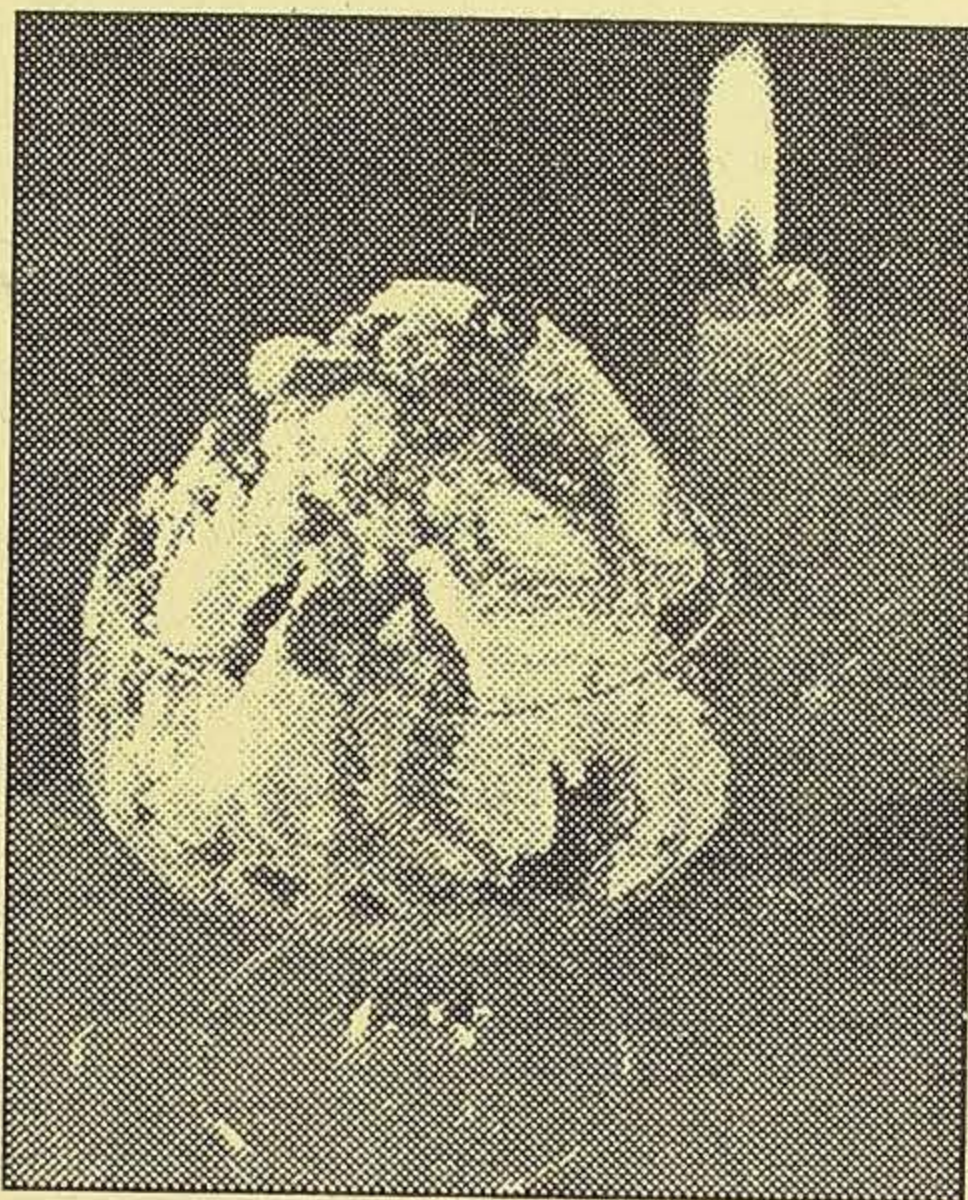
Do danas su i skoro sve pravoslavne crkve prišle na gregorijanski kalendar, posebno zbog praktični razloga, jel odgovara stanju u prirodi: tako će, recimo, Hrvati, Madžari, Rumunji, Bugari i Grci ove godine istog dana slaviti Božić. Jedino su Ruska i Srpska pravoslavna crkva zadržale računanje vremena po julijanskom kalendaru, pravdajući se tradicijom (makar bi po julijanskom kalendaru proliće 10.000. godine bilo 2. sičnja!).

Zaključimo, nema dakle, nikakog „katoličkog“, jel „pravoslavnog“ kalendara; „srpskog (pravoslavnog)“ Božića, „srpske“, jel „katoličke“ Nove godine itd.

Dodajmo da osim ova dva kalendara koja se temelje na suncovoj godini, postoji i lunarni (msecov) kalendar koji se temelji na msecovim minama i kod koga npr. Nova godina ne počima ko kod suncovog, istog dana. Malo ispravljen solarnom godinom, lunarni kalendar danas koristi islamski svit. (j. d.)

Običaji i simboli Badnje večeri

Na Badnji dan je uobičajeni post ili nemrs. Ujutro se peku pleteni kolači za Božić, među kojima je božićnjak. On se pravi od istog tijesta kao ostali kolači: preko okruglog donjeg dijela se napravi veliki križ od tijesta s tim da se na kraju malo zareže i razdvoji, da bi to činilo ukras na križu. Na gornju površinu božićnjaka stavljaju se rukom izradene figure od tijesta (ljudski likovi, kvočka s pilićima, volovi, burence, ptice, krmača s prasićima...), koje je zakuhamo bez kvasca. Tijekom prijepodneva se kiti božićno drveće („grana“), dok se predveče nekoć nosila slama, kao simbol i znak podsjećanja da je Isus rođen na slami.

Na stol, na kojemu se večera, običavalo se stavljati malo slame, koja se je pokrivala bijelim stolnjakom, dok se na njega stavlja božićnjak, posude sa zelenim žitom, jabuke, orasi, velika čaša puna mladog žita za božićnu svijeću. Prije večere u sobu unosi najmlađi član obitelji svijeću s riječima: „Faljen Isus, čestitam vam Badnje večer!“ a svi ostali odgovaraju: „Živ i zdrav bio!“. Otac nositelja svijeće posipa žitom, te uzima svijeću i stavlja je u čašu sa žitom. Dijete koje nosi svijeću zove se, pak, „položaj“. Na ovoj večeri običavalo

se da budu nazočni svi članovi obitelji budući je to najljepši obiteljski susret, koja je učvršćuje i čini sretnom.

Dok večera traje otac članovima obitelji objašnjava zašto se ovo večer zove Badnje: u prastaro vrijeme te večeri su na ognjištu, u vatru stavljali cjepanicu drveta koju su zvali badnjak. Kasnije su na salašu to drvo stavljali u vatru „na banak pod odžakom“, gdje se kuhalo na vatri od tog drveta i palila božićna svijeća. Domaćin je, kao glava obitelji, na neki način posvećivao kuću, jer se smatralo da je „svjetlost badnjaka“ znak pobjede svjetlosti nad mrakom.

Božićna svijeća predstavlja malog Isusa, koji je svojim rođenjem donio novu svjetlost na svijet. Unošenjem svijeće, mali Isus simbolično ulazi u našu kuću, u našu obitelj. Nakon unošenja svijeće i zdjele sa grahomom juhom, koja je popržena maslom, a ne mašću (zbog posta) svi se naglas zajedno pomole. Zatim odrasli članovi obitelji nazdrave, te popiju malo „zamedljane rakije“, nakon koje se jedna jabuka podijeli na onoliko dijelova koliko ima članova obitelji (što predstavlja simbol zajedništva i cjelovitosti obitelji), te se kriške umaču u med i jedu, radi zdravlja, budući je med zdravlje. Onda je na redu jedenje oraha, također umočenog u med, koji je simbol jakosti. Onaj tko pojede orah bit će jak i čvrst kao orah. Svi žele razlupati zdrav orah, jer to znači da će iduće godine biti zdravi. Kod starijih članova obitelji je običaj da pojedu i malo češnjaka, isto tako s medom, a protiv bolesti stomaka. Poslije grahove juhe slijedi „nasuvo“ (tijesto) sa sirom ili s makom i pečena riba. Na kraju večere glava obitelji vinom iz čaše gasi božićnu svijeću, a odrasli popiju vino iz te čaše.

Uz razgovor i pjevanje božićnih pjesama, kao i podjelom djeci darova što ih je donio mali Isus, vrijeme do polnoćke brzo prode, a onda cijela obitelj ide u crkvu na svetu misu. Na taj se način opet dokazuje da je i „polnoćnica“ obiteljska svečanost.

Bela Gabrić

Nama je dovoljno da znate za nas

FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće

- Subotica, Karadordev put 1 telefon (danonoćno): 024/51-514
- Bajmok, JNA 3 (u cvjećarnici „Mariška), telefon (danonoćno): 024/762-024
- Palić, Joó Lajos 18 (u cvjećarnici „Orchidea“), telefon: 024/752-759
- Horgoš, Borisa Kidriča 7 telefon (danonoćno): 024/792-202
- Novi Kneževac, Maršala Tita 16

Pisma čitatelja

Pomozimo „Žigu“

Mi građani Subotice i okolice, do izlaska Žiga nismo imali neovisni građanski list. Evo, hvala Bogu, sa Žigom smo konačno dobili prvi takav list, a ako budemo pravi prijatelji ovoga dvotjednika, mogao bi on postati tjednik, a zašto ne i dnevnik. No, za sada je i ovo veliki podvig, samo bi se trebali i njegovi sadašnji čitatelji uključiti u njegovo propagiranje.

Nisam kvalificiran, niti mi je namjera donositi sud o ovim novinama. Želim naglasiti da je

to naš list –naš subotički, kakav je takav je. A puno ovisi i o nama čitateljima kakav će biti.

Stoga bih zamolio sve naše građane, posebno župnike, da ovaj naš dvotjednik rado čitaju i još ga radije šire i upućuju puk kako će doći do njega. Jer o nama također ovisi i hoće li ga ikako biti.

Dugo smo vapili za ovakvim novinama. Utjeha je došla samo je prihvatimo.

Ante Zomborčević

Okom deteta

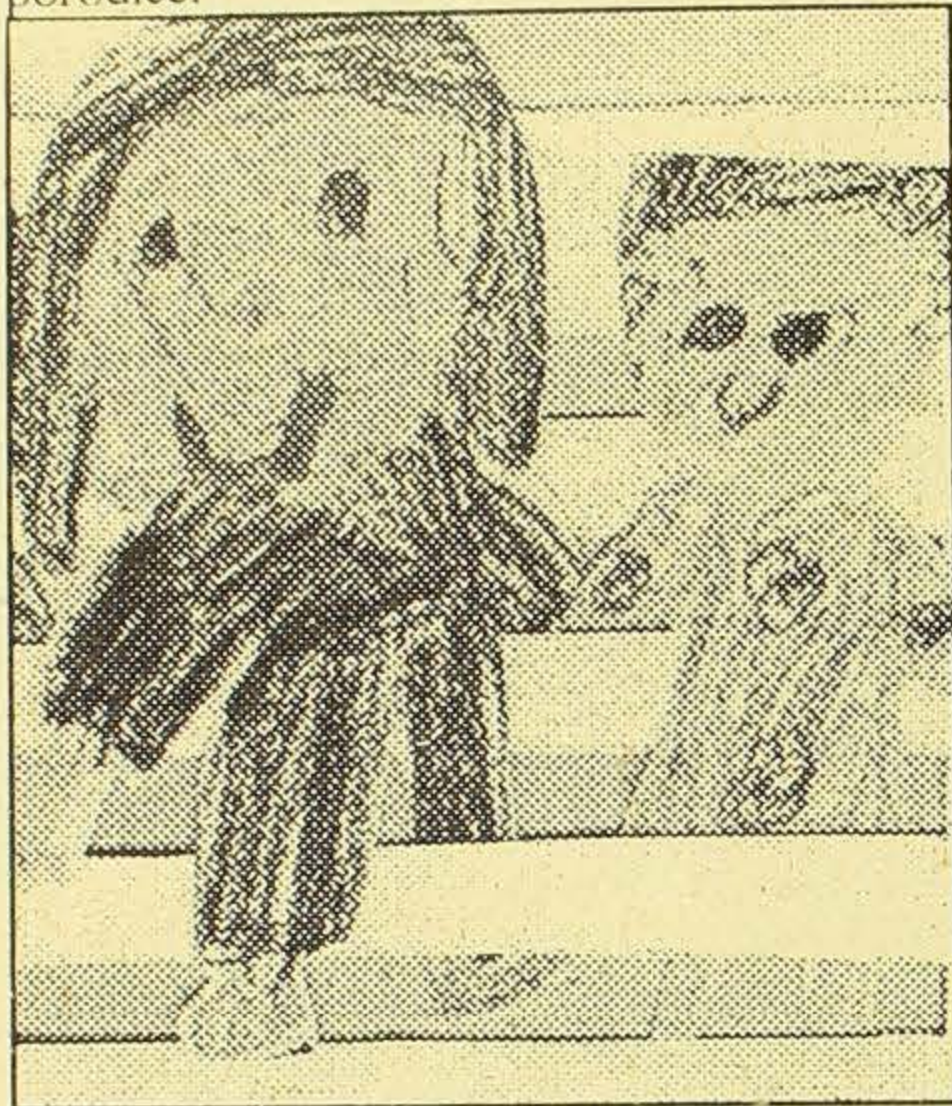
„Moje ime je Miloš, jer me mama miluje“

„To je moja mama Marika a u stomaku nosi brata Nenada“, kaže Siniša (6,8 god. Mali Bajmok) objašnjavajući crtež na kojem je nacrtao svoju porodicu pa i budućeg člana – Nenada – u maminom stomaku.

Danijela V. (4,6 god. Mali Bajmok): „Deda uvek spava i neću da ga nacrtam“.

Deca su oduševljena igrama **Setnja porodičnim merdevinama** i **Moje porodično stablo**.

U okviru igre „Setnja porodičnim merdevinama“ deca crtaju siluete svih članova porodice, a zatim ih isecaju po konturama. Vaspitač iseca od čvršće hartije za svako dete jedne stojeće (duple) merdevine. Dete na različite nivoe raspoređuje siluete članova porodice, a svoju stavlja na sam vrh merdevina, što ima višestruku funkciju u razvijanju dečjeg samopoštovanja – to je mesto za onog koji je prisutan u vrtiću kao predstavnik te porodice.

U okviru igre „Moje porodično stablo“ na malim formalima hartije dete crta svakog člana svoje porodice, koje potom lepi na porodično stablo predstavljeno jednim drvetom kojem je vaspitač u prethodnom dogovoru sa detetom nacrtao onoliko grana i u takvom rasporedu u kojem svaki „sprat“ grana predstavlja nivo jedne generacije. Zatim su deca izgovarala imena članova porodice, kako su oni dobili ime i slično.

Maja (6,4 god. Mali Bajmok): „Kod nas su sve ženske, četiri nas ima i tata mora da sluša“.

Timea (6,4 god. Mali Bajmok): „Mama mi je dala ime jer samo mama zna to“.

Miloš (4,8 god. Mali Bajmok): „Moje ime je Miloš jer me mama miluje“.

Adam (4,6 god. Mali Bajmok): „Ja sam dobio ime po dedi, bio je lep kad je bio mlad“.

Deca uglavnom znaju porodične odnose, da su sin ili ćerka, unuk, brat ili sestra. Bili su oduševljeni što oni sada predstavljaju svoju porodicu, što su oni glavni.

Atila (6,6 god. Mali Bajmok): „Deca treba da slušaju starije – mamu, tatu, baku i dedu, a i mama i tata trebaju da slušaju baku i dedu jer su oni stariji“.

U okviru igre **Ja sam to** roditelji se nalaze sa jedne strane paravana, a deca sa druge. Jedan po jedan roditelj govori nešto o svom detetu. Dete koje misli da to o njemu govori njegov roditelj glasno se javio: „To sam ja“. Tada majka ili otac prelaze kod dece i svako uzima svoje dete u krilo. Igra je oduševila i decu i roditelje. Ovo je divan način da dete doživi da roditelj pred svima govori lepe stvari o njemu, a ono ušišćeno, brže-bolje ukaže da se to radi o njemu. Baš o njemu! Isto tako, ovo je prilika da roditelj, koji inače „škartari“ na lepim rečima, uputi ih detetu.

U igri **Na koga ličim** deca su govorila na koga liče i da su im to uglavnom drugi rekli. No, bilo je dece koja su sama zaključila na koga liče.

Atila (6,6 god. Mali Bajmok): „Ja ličim na moga tatu, a i muško sam kao i tata“.

Nataša (4,7 god. Mali Bajmok): „Ja sam lepa na samu sebe“.

Dragana (4,6 god.): „Ne mogu da kažem na koga ličim. Tata ima brkove, ja ih nemam, mama se šminka, a meni ne da“.

Značaj svih ovih igara je veoma veliki, a ogleda se u činjenici da je do sada predškolsko dete boraveći u vrtiću imalo prilike da kroz različite aktivnosti i područja vaspitno-obrazovnog rada najviše upozna svet koji ga okružuje, svoju društvenu i prirodnu sredinu i uopšte sva znanja i razmišljanja deteta bila su okrenuta ka svetu izvan njega samoga.

Značaj ovog projekta je u tome da se njegova pažnja sada okreće ka svojoj vlastitosti, ka sebi samome, a to će dete činiti tako što će postupno najpre krenuti od upoznavanja svoje sadašnje situacije koja mu je i najbliža, a to znači svog izgleda, tela, osećanja; zatim svoje prošlosti, porodice, biografije, a dobiće priliku i da sebe sagleda kao biće koje ima budućnost, koje u budućnost može da projektuje svoje moći i svoje želje.

(nastavlja se)

Dijana Kopunović, dipl. psiholog

Osnovan Kulturni centar Roma u Subotici

Medu najstarijim i najproganjanijim narodima

Skladbom „Delem, delem“ otvorena je 9. prosinca u velikoj vijećnici Gradske kuće svečana skupština Kulturnog centra Roma u Subotici.

Predsjednik ovog udruženja gospodin **Stevan Nikolić** u pozdravnom je govoru istaknuo da je Kulturni centar Roma osnovan da bi pokazao dostignuća Roma kod nas i u svijetu, kao i upoznavanje gradana putem predavanja i tribina o povijesti ovog naroda i čuvanje i njegovanje romskog jezika. Također je istaknuo da su Romi jedan od najstarijih svjetskih naroda, ali i najproganjanijih tijekom povijesti.

Dopredsjednik grada gospodin **Ilija Šujica**, jedan od uzvanika skupa, pozdravio je domaćine riječima nade da će ovaj kulturni centar pripomoći vraćanju identiteta narodu koji ima možda najveću dušu u vasioni. U duljem i nadahnutom govoru **György Rostos Farkas**, književnik, novinar, urednik romskog časopisa „Kaethano Rrom“ i predsjednik Interesnog saveza Roma u Mađarskoj, zaželio je novoosnovanom centru u Subotici plodonosan i dug rad. Gospodin **Zdravko Jež** iz Pokrajinskog sekretarijata za manjinska pitanja istaknuo je da je ovo treći po redu osnovani centar Roma u Vojvodini i zaželio mu sve najbolje. Na svečanoj skupštini, kao uzvanici našli su se i **Đuro Simić**, predsjednik Saveza društava Roma Srbije, **dr. Radovan Kajthazi**, liječnik iz Beograda, **prota Jovan** iz Horgoša, **Petar Nikolić**, glavni urednik romskog programa TVNS, **dr. Zoltán Sirtesi**, predstavnik Organizacije Roma u Mađarskoj, te član predsjedništva Roma u SAD, **Imre Cutor** i **István Petrović**, članovi rukovodstva romske lokalne samouprave, **Sándor Balogh**, dopredsjednik Svjetske asocijacije Roma iz New Yorka, **Zoltán Siflis**, **Mária Biacsi** i **dr. Rodoljub Đurić**, ispred općinskog SPS-a. Ispričavajući se zbog spriječenosti, pozdravnim brzojavom skupštini se obratila **Margit Savović**, savezna ministrica bez portfelja.

Na kraju, istaknimo da je skup veoma dobro organiziran i posjećen, a raznovrstan program trajao je dva i pol sata. Tome su umnogome pridonijeli subotički gimnazijalci, učenici muzičkih škola, dobro uvježbana djeca Roma, glazbenici i pjevači. (z. r.)

Za djecu i roditelje

Štetna hrana

Šećer i slatka hrana glavni su neprijatelji zuba. Oni se ne mogu izostaviti iz prehrane, ali njihova se upotreba može smanjiti i kontrolirati.

Posebno je štetna upotreba šećera između obroka. Slatkiše treba uzimati samo uz glavni obrok, a u međuobrocima voće i povrće. Prljava su usta za bakterije kao dućan šećera gdje mogu uzeti sve što njima treba.

Marljivi stanovnici zuba

Bakterije u zubu stvaraju rupice. To je sada njihov stan u kojem žive i spremaju si najbolju hranu. Oni su vrijedni stanovnici zuba i rade danju i noću. Kada unište jedan zub, odmah sele na drugi, susjedni i tako redom dok ih ne spriječimo.

(Iz knjige **Valenta Sabolića** „I o tvjim zubima“)

JEKH DETHARIN UŠTILEM ZORAVA

*Jekh detharin uštilem zorava
thaj g'ndima se čorro ćerava.
Kaj hasajle e Rromaske čheja,
thaj vi lenca e raja Jevreja.
Naštik bistrav kole phare desa,
so ćerdine amare themesa.
O, Del, dela thaj lače avela,
mare Rromen o Del arachela.*

Narodna pjesma iz Antologije narodne romske poezije Trifuna Dimića „Kana vavas ando foro“ (Dolazeći kući sa vašara)

JEDNO JUTRO USTAO SAM ZOROM

*Jedno jutro ustao sam zorom,
šta da radim počeh da razmišljam
Ciganske se izgubiše cure
i sa njima jevrejska gospoda.
Još se sećam onih teških dana
kada naše ubijaše ljude.
Bog će dati pa će dobro biti
nas Cigane Bog će sačuvati.*

AUROMETAL

Iz sportske prošlosti Subotice

Svjetlosti i sjenke viteškog doba sporta

Prva organizirana sportska društva u Subotici su osnovana 1876. „Subotičko klizačko udruženje” (Szabadkai korcsolyázó egyesület), a 1880. „Subotičko gimnastičko udruženje” (Szabadkai torna egyesület). Međutim, još ranije su postojala udruženja i gimnastičke sekcije zatvorenog tipa u kojima su se okupljali veleposjednici, trgovci, obrtnici i ljudi nekih slobodnih profesija.

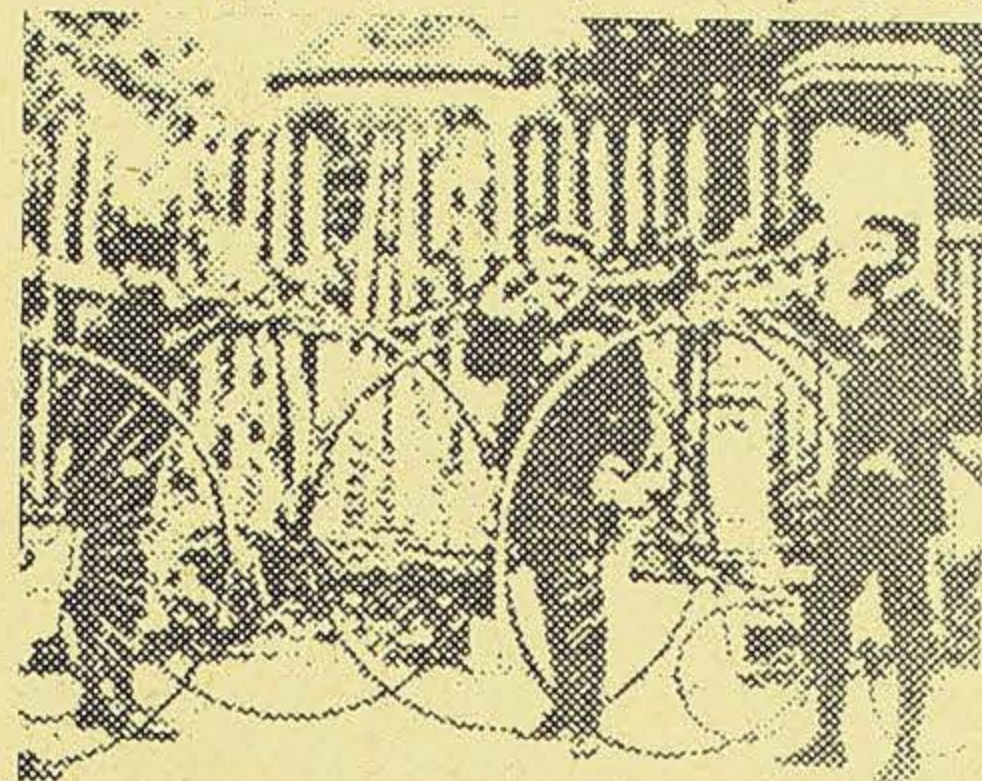
„Subotičko gimnastičko udruženje” za čije ime se vezuju začeci bogatog sportskog života Subotice, osnovali su braća **Vermeš**.

Na Paliću je živjela veleposjednička obitelj Vermeš. Njihova dva sina Lajos i Nándor, još od malena počeli su se baviti sportom. Kad su odrasli, postali su ne samo aktivni sportaši već i organizatori čitave sportske aktivnosti u Subotici, odnosno na Paliću. Lajos Vermes, po struci liječnik, nije se posvetio samo pozivu već se poslije završenih studija zaposlio kao profesor gimnastike u subotičkoj Gimnaziji, a 1894. godine je postavljen na sveučilištu u Klužu (Kolozsvár) za profesora gimnastike i mačevanja.

Braća Vermes su kao aktivni natjecatelji imali velike uspjehe na sportskom polju. Dr. Lajos Vermes imao je posebno velike uspjehe kao „velosipedist” (biciklist). Na natjecanjima za prvenstvo Austrije i Mađarske, osvojio je niz prvih mjesta. Natjecanja u vožnji velosipeda su se održavala tada već na uređenim betonskim pistama i to na 5, 10, 22 i 25 km. Na natjecanju u Parizu 1896. godine u vježbanju na spravama, pored odličnog plasmana koji je postigao, dr. Vermes je dobio i posebno visoko francusko odličje za svoj rad u populiranju sporta. Ovo odličje danas se čuva u Sportskom muzeju Vojvodine.

Na Paliću su održavana natjecanja za prvenstvo južnog dijela Austro-Ugarske. Ona su se odvijala u mačevanju, gimnastici, atletici, vožnji velosipeda, plivanju i zimi u klizanju. Organizacija natjecanja je bila besprijekorna, što se da zaključiti iz sačuvanih spisa, natjecateljskih raspisa, zapisnika i novinskih izvješća, kao i fotografija iz tog perioda.

Braća **Matković**, pored braće Vermes su također imala velikog uspjeha na natjecanjima koja su održavana na Paliću, što se da zaključiti po brojnim kolajnama koje su ovi

sportaši osvojili na raznim natjecanjima.

Još i danas postoje ostaci negdašnje biciklističke piste na Paliću, koju je izgradila obitelj Vermeš. U Sportskom muzeju Vojvodine čuva se originalni bicikl na kojem su se sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća natjecali na Paliću. Ovaj bicikl je veoma zanimljiv po svom izgledu: prednji kotač mu je ogroman (visina je čovjeku dopirala do ramena), dok mu je zadnji kotač vrlo mali. Da

bi se moglo sjesti na ovaj bicikl, natjecatelj se morao poslužiti nekim postoljem, jer je sjedište toliko visoko postavljeno, da se vrlo teško moglo sjesti bez pomoći sa strane. Smatra se da je prvi velosiped (bicikl) u ondašnjoj Austro-Ugarskoj nabavio baš dr. Lajos Vermes.

Evo što su zabilježili povjesničari o sportskoj aktivnosti u Subotici: „Osamdesetih godina prošlog stoljeća, Subotica je pored Kluža predstavljala najjači provincijski sportski centar. Jedno natjecanje smjenjivalo je drugo”. O natjecanju u Subotici, odnosno na Paliću, je zabilježeno između ostalog i ovo: „...Svatko voli doći na palićke male olimpijade, ni na provincijskoj utakmici nema toliko posjetitelja, pa ni na natjecanju u Budimpešti, kao u Subotici. Istina, one se priređuju na Paliću, gdje se svatko vrlo ugodno provede pored domaćina ljubaznog i omiljenog Vermesa”.

Dr. Lajos Vermes tijekom svoje bogate sportske karijere bio je 35 puta prvak Austrije i Mađarske. Na raznim natjecanjima je osvojio 16 pehara, 250 kolajni, 140 lovorovih vijenaca i 120 diploma. Svi ovi podaci su bili ispisani na njegovoj vizit-karti kao i sve titule i zvanja koja je stekao kao sportaš i sportski radnik: „boksачki šampion, atletski šampion, diplomirani majstor mačevanja i profesor gimnastike”.

Inače, sva natjecanja iz „Viteškog doba” završavala su se u tada čuvenoj „Weber” kavani uz obilje jela i pića. Naravno, ovo nije ni najmanje utjecalo na značaj natjecanja. Dapače, u to vrijeme bez obilate večere značajniji društveni događaj nije se mogao ni zamisliti.

Ante Zomborčević

Uticaj televizije i filma na razvitak predškolskog deteta

Postaju introvertna i sama sebi dovoljna

U subotu, 10. decembra, u objektu predškolske ustanove „Naša radost”, „Sanda Marjanović” na Prozivci održan je seminar pod nazivom „Televizija i film u životu predškolskog deteta”, a povodom dana ovog vrtića. Prikazan je i video zapis na temu „Uticaj filma na emocije deteta” koji je sa decom iz objekta „Gat” pripremila vaspitačica **Ljubica Suturović**.

Gost i predavač je bila **Biserka Pejović**, urednik predškolskog programa RTV Beograda, sa kojom smo i razgovarali o ovoj temi.

Kakav je uticaj TV i filma na dete?

B. P.: Mnogostruk. Televizija je moćno oružje koje može da oplemeni obogati i ubrza razvoj deteta, da mu pomogne u odrastanju, ali pod određenim uslovima. Drugim rečima, ako se prave programi koji vode računa o uzrastu kome su namenjeni, ako učestalost tog gledanja i navike koje stvaramo kod dece upućuju decu samo na gledanje programa koji su njma namenjeni, onda je taj uticaj zaista blagorodan i daje efekte. Međutim, činjenica je, a i istraživanja koja su radena pokazuju, da deca gledaju televiziju od ujutro do uveče, bez selekcije. Retki su roditelji koji svoju decu upućuju na selektivno gledanje, kao i oni koji sa svojom decom zajedno gledaju program, razgovaraju, diskutuju i koriste taj program za otkrivanje dečjeg sveta.

Kakva je mogućnost manipulacije ovih medija?

B. P.: Ogromna. Svaka informacija može da se prezentuje na ovaj ili onaj način. Pitanje je morala ljudi koji rade za decu, da li to zloupotrebljavaju ili ne. Ja mislim da su našoj televiziji programi namenjeni deci, po svim rezultatima koje smo do sada imali, adekvatni programi, da odgovaraju suštini potreba deteta.

Kako zaštititi decu od štetnog uticaja ovih medija?

B. P.: Dvadeset godina sam u ovom mediju. Čini mi se, kako vreme prolazi, negativan uticaj televizije na decu je sve veći i veći. Na žalost, deca, naročito gradska, su sve više prepuštena sebi i tom neselektivnom gledanju tv-a. Samim tim sve one posledice, najpre fizičke, usled dugog gledanja su evidentne. Današnja deca i deca pre otprilike 20 godina se znatno razlikuju u svom ponašanju. Ona su sada pretežno introvertna, dovoljna sama sebi; nema više one radoznalosti i otvorenosti, komunikativnosti koja je bila nekada. Ne mogu da kažem da je to samo rezultat i posledica uticaja televizije, ali u svakom slučaju sva ova savremena sredstva komunikacije: kompjuteri, video... sve to ipak doprinosi otuđenju dece.

Koje je to idealno vreme koje detetu možemo dozvoliti da provodi ispred televizije?

B. P.: Istraživanja psihologa pokazuju da je idealno vreme pola sata dnevno u kontinuitetu za predškolski uzrast, 2-3 puta nedeljno.

Treba gledati program za decu, koga u programskoj šemi i ima toliko.

Da li televizija dovodi do otuđenja deteta i roditelja?

B.P.: Na žalost, to je činjenica. Roditelji ostavljaju decu da sama gledaju televiziju, bez obzira šta je na programu, a oni obavljaju raznorazne poslove. Čak neki roditelji i priznaju: „Kad treba da kuvam ručak, da mi se ne bi petljao pod nogama, ja malo uključim tv i onda mogu na miru da radim”.

Možda da roditeljima damo savet?

B. P.: Ja, kao čovek sa televizije i kao roditelj i psiholog po obrazovanju, apelujem na roditelje da svoju decu štite od televizije; da selektivno gledaju program, da ih od malih nogu uče da se televizija uključuje samo onda kada ima šta da se gleda, a ne da bude stalno uključena. Korist od takvog načina gledanja je višestruka. Pre svega, deca televiziju ne doživljavaju kao člana porodice koji se tu stalno mota, jer ona to i ne treba da bude. Drugo, dobija se više vremena za igru, čitanje, za druženje sa decom, sa roditeljima, braćom i sestrom. Treće, lekari tvrde da su posledice dugotrajnog sedenja ispred televizije katastrofalne, da se kod dece javlja hroničan umor. Znači, sve to treba imati na umu kada krenemo da uključimo čarobnu kutiju.

Dijana Kopunović

Poetski trenutak

UTJEHA KOSE

*Gledo sam te sinoć. U snu. Tužnu. Mrtvu.
U dvorani kobnoj, u idili cvijeća,
Na visokom odru, agoniji svijeća,
Gotov da ti predam život kao žrtvu.*

*Nisam plako. Nisam. Zapanjen sam stao
U dvorani kobnoj, punoj smrti krasne,
Sumnjajući da su tamne oči jasne,
Odakle mi nekad bolji život sjao.*

*Sve baš, sve je mrtvo: oči, dah i ruke,
Sve što očajanjem htjedoh da oživim
U slijepoj stravi i u strasti muke.*

*U dvorani kobnoj, mislima u sivim.
Samo kosa tvoja još je bila živa,
Pa mi reče: Miruj! U smrti se sniva.*

Antun Gustav Matoš

Drugi pišu

Slike ljudskog stradanja

Sarajevski književnik Marko Vešović je dan je od ovogodišnjih dobitnika „Medijske nagrade za harmonično društvo“, koju dodjeljuje belgijska Fondacija Kralja Boduena. Nagrada se dodjeljuje za medijsko stvaralaštvo kojim se „promoviše multikulturalno i multietničko društvo“

Na svečanosti povodom dodeljivanja nagrade, koja je u četvrtak uveče održana u Briselu, pročitan je govor koji je Vešović, u nemogućnosti da zbog zatvorenog aerodroma lično primi nagradu, poslao iz Sarajeva.

„Dame i gospodo,

Govoriću vam u književnim slikama.

Ne zato što sam nevičan jezičkom ritualu što ga zahtijeva politika, mada je i to donekle tačno. Niti zato što, kao pjesnik, prezirem način na koji politika govori, tako je i to djelomično istina. Govoriću isključivo kao književnik, u težnji da vam što neposrednije predočim bar mrvu istinskog življenja, bar trunku življene istine, kojima su Sarajlije, već dvije i po godine, ne samo kažnjavani nego i blagoslovljeni.

Nisam siguran da znam o kojima bih od miliona stvari što su se desile u opsjednutom Sarajevu trebalo da vam danas govorim. Jer, na sitnice ne vrijedi trošiti riječi, a krupne stvari drugačije su u netaknutom Briselu, a drugačije u razvaljenom Sarajevu. Rizikujem da me ne razumijete ili, što je možda gore, da budem napola shvaćen. Stoga bih najviše volio kad bih bio u stanju prisiliti svoju pudlicu Lindu da vam ispričava stresove što ih je doživljavala u vrijeme kad su Srbi granatama nastojali da Sarajlijama „razvuku pamet“, kako se izrazio srpski general Ratko Mladić. Možda bi pseća ispovijest ostavila u vašim dušama dublji dojam no ispovijest književnika, jer sam čuo da se Evropljani više zgražaju nad patnjama životinjskim, nego li nad ljudskim nesrećama...“

„Borba“

Kratka priča

Ministarsko prase

Vi ste svi, razume se, jeli o Božiću prase. A znate li šta sam ja jeo? Prvog dana Božića jeo sam supu i govedinu, drugog dana Božića jeo sam takođe supu i govedinu, a trećeg sam ručao krmenadle, koliko da i za mojim stolom zamiriše svinjetina.

Ostao sam bez praseta, i to, zamislite, pošto sam ga već sagledao, pošto sam ga imao u svojim rukama.

Kupio sam lepo prase kao i svaki domaćin što je kupio, i to još u petak, kada su bila jeftinija. Doneo ga kući i svi smo ga redom pipali i uzvikovali: „Ohoho!“ Prvo sam ga pipnuo ja i uzviknuo „Ohoho!“ pa onda moja žena, pa tašta, pa svatika, pa deca, pa kuvarica. Svi su ga redom pipnuli i uzviknuli: „Ohoho!“

Pa ne samo to, nego sam po savetu taštinom zvao i popa, te da očita prasetu, pre no što će se zaklati. I kad je sve to bilo gotovo, prišli smo mirne duše redovnim poslovima.

Žena je izmila decu i vezala im grdne čalme oko glave; tašta je metnula slačicu oko vrata da joj popuste žile, i ogrnula se jednim ćilimčetom, pa sela kraj furune; svastika je krojila i popravljala na sebi neku belu balsku haljinicu; žena, razume se, metnula je dva krompira i povezala glavu a na ruke natakla bele rukavice te ih čisti benzinom; kuvarica je obukla moje stare čizme, da bi mogla u snegu stresti ćilimove, a ja sam se brijao.

I usred te idile, kad je svako bio na svom poslu, ulete kuvarica s metlom u sobu i dreknu:

– Uteče prase!

Možete misliti kako puče taj glas kao bomba.

Pisnusmo svi jednoglasno pa nadadosmo se za prasetom. Napred ja, gologlav, nasa-punjen, sa peškirom vezanim oko vrata, za mnom moja žena, sa krompirima oko glave i belim rukavicama na rukama, pa za njom tašta sa slačicom na vratu i ogrnuta ćilimom, pa onda svastika sa balskom suknjom, za njom kuvarica u čizmama na nogama, naružana metlom, a za njom „dvoje dece lude“ sa čalmama oko glave.

Ja sam lično preuzeo komandu nad tom vojskom. Neprijatelj je stalno uzmicao, ali smio i mi stalno napredovali, i to bez ikakvih žrtava. Jedino što je usput tašti spala slačica, a ženi krompiri. Inače je u mojoj vojsci vladao vrlo krepak duh – odvažno je letela napred ka pobjedi.

Prošli smo tako dve tri ulice beogradske, dok tek neprijatelj ulete u nečiju avliju. Ja odmah preduzmem energičnu komandu i raspored vojske. Tešku artiljeriju, – to jest moju taštu – ostavim na vratima; brdsku artiljeriju – ženu i svastiku – rasporedim po avlij, tako da mogu dominirati celim terenom; kuvaricu ostavim u pozadinu kod nužnika, a strelce, decu sa čalmama, raspem u lanac. Ja sam preduzeo izvidnicu.

Računali smo da je pobjeda izvesno naša, ali, razume se, u ratnim pohodima i najsitnija okolnost izmeni tok borbe. Na plotu je bila jedna rupa, kroz koju se prase provuklo i otišlo u sasvim drugu mahalalu. To znači da bi svaka daljnja borba bila uzaludna.

Vratili smo se s bojišta kao Napoleonova vojska iz Moskve. Sneg je vejao i zasipao

staze, ja sam išao napred pognute glave, a za mnom moja vojska slomljena i satrvana... A sneg je i dalje vejao, vejao, vejao, a neko tamo, u dalekoj mali, već je valjda pipao moje prasence i uzvikivao: „Ohoho!“

I dok sam ja očajno očekivao Božić, dotle me je tešio jedan glas, da je i g. ministru unutrašnjeg dela tako isto uteklo prase. Zamislite taj maler, da i g. ministrov prase uteče, da i g. ministar ostane bez praseta kao i ja; da i ja i g. ministar budemo iste sudbine.

Zamislite još, ako su g. ministrov i moje prase bili u dogovoru, i na taj način stvorili izvesnu vezu između naših dveju kuća?

Ali g. ministar, razume se, nije kao ja organizovao vojsku pa jurio za prasetom. On prosto telefonom javio Upravi varoši Beograda:

– Alo!

– Alo!

– Uteklo mi prase

Pa sad zamislite starešine kvartova, pa zamislite pisare, i zamislite da se sve to dogada o Božiću, a da se o Novoj godini pripremaju izvesna unapređenja. Možete misliti već kako je svaki pisar u sebi pomislio:

– No, ovo mi prase može još klasu izraditi.

I onda, svako je legao na posao. Vidiš tek, ide pisar iz kvarta varoškog, a za njim žandar i nosi prase. Idu pravo ministrov kući.

– G. ministre, čast mi je izvestiti vas, da sam preduzetom istragom odmah pronašao prase.

Malo posle, vidiš uputio se pisar kvarta vračarskog, a za njim žandarm i nosi drugo prase.

– G. ministre, čast mi je...

Ne prode ni dvadeset minuta, a evo ga tek pisar kvarta savamalskog, i za njim žandarm, noseći treće prase.

– G. ministre, čast mi je...

Već tri praseta grokću u G. ministrivoj avliji i već tri pisara sanjaju klasu, a evo ga i četvrti – pisar kvarta dorćolskog i za njim žandarm, i nosi prase:

– G. ministre, čast mi je izvestiti vas, da sam taki našao izgubljeno prase.

Malo zatim, a stigoše jedna kola. Iz njih izide komesar topčiderske policije i za njim žandarm nosi prase.

– Zamislite, g. ministre uteklo je čak u Topčider, al' odmah sam ga našao. Ne može ono meni promaći.

Najzad stiže i pisar kvarta palilulskog i za njim žandarm nosi – ćurana. Nije našao prase, al' svejedno, našao je ćurana, a neće valjda zbog te sitne okolnosti da izostane iza svojih drugova.

– Ama ja nisam izgubio ćurana! – više g. ministar.

– Jeste li vi sigurni, g. ministre, da to nije bio ćuran?

I tako, dok sam ja ostao bez praseta, u g. ministrovj sobi grokće po jedan predstavnik svakog kvarta, a po jedan pisar po svakom kvartu očekuje unapređenje o Novoj godini.

Da sam ministar policije, pa da mi uteče prase, ja bih javio svim okružnim načelstvima da je uteklo.

Iz zbirke Branislava Nušića „Autobiografija“

Koncerti zbora „Pro musica“

Na poziv profesora i učenika Muzičke škole, 4. prosinca u Bačkoj Topoli održan je koncert subotičkog kamernog zbora „Pro musica“. Program se sastojao iz dva dijela: prvi dio je činio „A capella“, dok je u drugom dijelu izvedena „A-dur misa“ J. S. Bacha, sa orkestrom Muzičke škole iz Subotice, te solisticama Évom Herodek, sopran i Nevenom Racić, alt.

Tjedan dana kasnije, tačnije 10. prosinca, subotički zbor gostovao je u Segedinu, gdje im je domaćim bio zbor „Bardos Lajos“. Ponovno je bila izvedena Bachova „A-dur misa“, te skladbe iz bogatog repertoara subotičkog zbora.

(k. č.)

Naš književni leksikon

Milovan Miković (Subotica, 17. srpnja 1947.), pjesnik, prozaist, kritičar, esejist, direktor, glavni i odgovorni urednik tjednika „Subotičke novine“. Osnovnu i srednju tehničku školu strojarskog smjera završio u Subotici, a studij strojarstva pohađa na Visokoj tehničkoj školi u Mostaru i Subotici. Od 1968. godine je spiker, a potom suradnik SH programa, urednik, te glavni i odgovorni Radio Subotice, potom časopisa „Rukovet“. Mada je prve književne radove počeo objavljivati još 1967., prvu zbirku stihova dobiva tek nakon 22 godine. Dug period zrenja omogućio mu je da orkestrira slojevitou poeziju cerebralne instrumentalizacije, izrastajući postupno u zrelu, pjesničku ličnost. Do sada je objavio zbirke pjesama: „Ispitivanje izdaje (1989.); Iza ne (1990.); Avaške godine (1991.), pisanu štokavsko-ikavskim narječjem; Az árulás vizsgálat (1991.); Avaške godine (1992.), fototipsko izdanje; Metež (1992.); Praznina (1993.); Avaške godine (1993.), treće, dopunjeno izdanje.

ZEMLJA

(l. r.)

- bulka je med usnama ta devojka—siročce u polju
med ncpima na zadah otmenije javne kuće
gde goste dočekaju umeće kamernog trija u
gde ponekad k. g. otac sin i sveti duh sviraju
- biva i da po lepom vremenu zajedno izlaze u
očima prelaze preko vrhova grudi mladih
cepte plamte cepaju haljine rasteruju bosonoge
vetru da kovila jednu celu ulicu i da mi je više ne vrati
- učin: o hladu u dvorištu o klupi ispred
o crnici o svim stopljenim licima telima
o svemu što se ovde zbilzo čutati na vreme
pre no privatnost privatnog slome pravila javnosti
- ispitujem: i vidim ničeg poetičnog u tišini i
u polumračnoj sobi gde između dve reči
dodirujem ti šminku strepim svakog časa
odvagane prema muškosti i ženskosti stiha
možda već ishlapele.
- bacajući neotvorena pisma u vatru gledala
u polutamu gde su sve glasnije čutali svud je
ljudi su solili luk hruskali ga jeli čevape
u parku je raslo lišće u podrumu gljiva i u
šarke i poskoci iz snova iz lamenta iz urlika
razmileše se posvuda prašnjavi sveci u zlatu u
strah vrućicu gromove slatkasti bazd
s dalekim nezdravo žutim svetlim
periferijskih kuća se stapaju
- u srebrnim zričcima u fosforim svicima u
nevidljivi obelisci toliki su ih već u telo ove
u maglena jutra u jesenje kiše dok su goreli
sad plove nekud s katarkama raspetim nad
grobljanskim nedrima

Milovan Miković

Dani jugoslavenske fotografije

Subotica je ove godine, u peridu od 10. do 20. prosinca, bila domaćinom najznačajnije manifestacije u oblasti fotografskog stvaralaštva kod nas, pod nazivom „Dani fotografije“. Društvene, političke i gospodarske prilike uvjetovale su da se u okviru „Dana fotografije“ organiziraju i tradicionalne republičke manifestacije, kao i specijalizirana tematska izložba, tako da ovogodišnji program čine slijedeće priredbe: 29. Savezna izložba fotografije, 43. Republička izložba fotografije, 20. Savezna izložba omladinske fotografije, 24. Republička izložba omladinske fotografije, 18. Savezna izložba dijapozitiva, 22. Republička izložba dijapozitiva i 17. Izložba fotografije i dijapozitiva „Cin '94“ tematski određena nazivom „Covek i nafta“.

Od oko 1.000 prispjelih radova iz preko 60 foto klubova (oko 200 autora) stručni žiri je odabrao za javno prikazivanje 298 fotografija od 169 autora iz 57 klubova, kao i 237 dijapozitiva od 96 autora iz 25 klubova, koji se mogu vidjeti u galeriji „Likovnog susreta“ sve do sredine siječnja naredne godine. Subotičani će tako imati priliku vidjeti najznačajnija ostvarenja jugoslavenskih umjetnika koji fotoaparatom ostavljaju, na fotografiji otisnut, umjetnički oblikovan doživljaj svijeta. Kao takav, sa svim specifičnostima i mogućnostima koji u sebi sadrži, otvara novi način, u čovjeku nepresušnoj težnji, a do XX. stoljeća nevidenoj, vizuelno poetskog izražavanja. Djela su to ljudi koji ostavljaju tragove uhvaćenog trenutka vremena u kojem jesmo, pružajući na taj način svoj osobni stav o zbilji i vremenu kojega su svjedoci.

Zasluzni što se ovaj pothvat realizirao su Foto savez Jugoslavije, Foto-kino savez Srbije, Foto-kino i Video savez Vojvodine, Foto-kino sekcija „Bušać“ KUD-a „Naftagas“ iz Novog Sada, Foto-kino i video klub „Lifka Sándor“ iz Subotice, subotička „Likovni susret“, Gradska biblioteka i općina Subotica.

(l. ž.)

Deseta obljetnica najljepšeg subotičkog zbora

U velikoj vijećnici Gradske kuće 5. prosinca održan je koncert Ženskog omladinskog hora u povodu desete obljetnice njihova rada. Ovaj je zbor osnovao, te njime stručno ravna Mátyás Murenyi.

Koncert je započeo nastupom Dječjeg zbora iz Mola, koji je izveo nekoliko skladbi. Usljedile su crnačke duhovne pjesme u izvedbi nedavno osnovanog vokalnog kvarteta „Subotica“. U istom ožrađu američkih spirituala, koncert nastavlja slavljem – Ženski omladinski hor, sa solisticama Tatjanom Mitić, sopran, i Tímeom Kálmár, alt, koje su kao osvježenje vrlo korektno „odradile“ svoj dio koncerta. Nakon njih je nastupio Ženski hor udruženja penzionera koji je pod ravnateljstvom Pétera Varge izveo Mokranjčevu Tebe pojam.

U završnom dijelu oba zbora, skupa s gudačkim orkestrom i solistica, pod dirigentskom palicom Mátyása Murenyia su izveli Vivaldijevu skladbu za ženski zbor, gudački orkestar i soliste.

Enes

Dug Josipu Andriću

„Želim izraziti radost što sam pozvan održati ovo predavanje u Subotici, jer je ona ovom čovjeku dužna. Niko nije Suboticu i nas bunjevačke Hrvate ovjekovječio kao dr. Josip Andrić svojom operom 'Dužijanca', za koju smo mu uvijek zahvalni“. Ovim se riječima mr. Lazar Ivan Krmpotić obratio na predavanju Znanstveno-istraživačke sekcije KUD-a „Bunjevačko kolo“ koje je održano 13. prosinca, na temu „Život i rad dr. Josipa Andrića s posebnim osvrtom na prvu bunjevačku operu 'Dužijanca'“.

Neposredni povod za održavanje ovog javnog predavanja jeste u činjenici da se ove godine proslavlja 100. obljetnica rođenja ovog velikog i svestranog kulturnog djelatnika koji potječe iz ovog našeg bačkog podneblja. Do sada je već održano niz prigodnih manifestacija glede ove obljetnice, ali sve su one bile izvan područja SRJ (Zagreb, Trnava u Slovačkoj), a ovo se može smatrati kao skromni doprinos kulturnih djelatnika iz Subotice obilježavanju stote godine od njegova rođenja.

A tko je bio dr. Josip Andrić zorno je predočio predavač Krmpotić, inače vrli znalac Andrićeva života i djela, nazočnim posjetiteljima.

Josip Andrić rođen je u Bukinu (današnjem Mladenovu), u jednoj šokačkoj obitelji, 14. ožuljka 1894. Već kao mladić očitovao je osebjni talent za pisanje i glazbu. Te će dvije stvari uvjetovati cjelokupni njegov kasniji život. Studira pravu u Zagrebu, kojega i doktorira. U Pragu apsolvira na Visokoj trgovačkoj školi, završava dva semestra filozofije u Innsbrucku (Austrija), a kao dopisni student pohađa jednu glazbenu akademiju. S takvim raznolikim stečenim znanjem Josip Andrić aktivno se uključuje u kulturni život južnoslavenskih prostora prve polovice XX. stoljeća. Bio je pisac političkih, pravnih i gospodarskih studija, članaka i knjiga; pokretač novina, urednik, suradnik brojnih novina, a 1921. postaje urednik Hrvatskog književnog društva „Sveti Jeronim“ čije mjesto nije napuštao do kraja svog života. Kao urednik izdaje preko 500 naslova u ukupnoj nakladi od 1.850.000 primjeraka, zatim piše putopise (Irska, Palestina), novele, romane prvu slovincu za slovački jezik, te brojne studije glazbene tematike (o ruskoj operi, narodnoj glazbi lužičkih Srba, gradišćanskih Hrvata...).

Ujedno, neumorno radi i na sakupljanju narodnih melodija (zabilježio preko 2.000), te aktivno sklada u svim vidovima glazbenog stvaralaštva: simfonije, operete, tokate, kao i operu „Dužijanca“ po motivima iz narodnog života bunjevačkih Hrvata iz Bačke. Istodobno, također, kao laik radi na promicanju velikih ljudi Crkve u Hrvata: Nikoli Tavliču (po Krmpotiću njegova je zasluga što je ovaj proglašen za sveca).

Sve ovo Andrić je učinio samo za vrijeme jednog ljudskog vijeka. Takova svestranost, i u takvome obimu, rijetko kada se pojavljivala u povijesti. Naša je sreća da se on pojavio, te ostavio neizbrisiv trag u povijesti kulture kojega će teško moći itko uništiti.

(l. ž.)

PRIVATNA VETERINARSKA STANICA

„VETERINAR“

Trg Paje Kujundžića 2/a

(kod senčanske crkve)

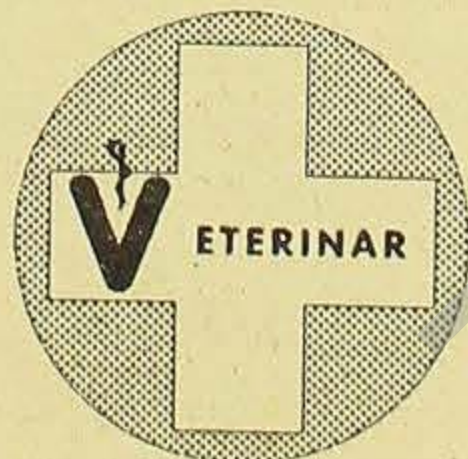
telefon: 024/ 39-229

Radno vreme u ambulanti:

– radnim danom i subotom od 7 do 9 i od

16 do 19 časova

– nedeljom od 8 do 10 časova

Protestni miting zemljoradnika Priključuju se i radnici

Na Trgu Republike u Beogradu bilo je 60% dohotka Republike Srbije.

Na protestnom mitingu zemljoradnika koji je održan 12. decembra u 12 časova, a u organizaciji Nezavisnog sindikata zemljoradnika Srbije, okupilo se preko 4.000 zemljoradnika da bi izrazilo svoje veliko nezadovoljstvo prema merama vlade vezano ne samo za poresku politiku, nego i uopšte za politiku prema agraru. Iz Subotice je na protestnom mitingu bilo oko 160 zemljoradnika.

Od Republičke vlade tražimo da odmah obustavi prinudnu naplatu poreza i svih dažbina za ovu godinu. Zemljoradnici ne mogu izmiriti u potpunosti poreske obaveze, jer im nije niti omogućeno da stvore za takve obaveze odgovarajuće prihode. Za proizvode koje su predali nisu još u celosti isplaćeni. Pa otkuda takva drskost, onih koji o zemljoradniku odlučuju, da sada šalju rešenja o prinudnoj naplati poreza – plenid-

bi. Država je zemljoradnika dovela do prosjačkog štapa. Dotle je dovela i radnike. Radnici su ostali bez posla, a zemljoradnicima se ne da pravo na rad, jer su stvoreni takvi uslovi da se ne može raditi. Zemljoradnik je ostao na ivici bede. Zato više zemljoradnik neće tolerisati pljačku i bogaćenje, koje je zasnovano na mucu zemljoradnika, pa vladi samo poručujemo da počne uvažavati zemljoradnike, te da ih ne ponižava sa prinudnom naplatom poreza, da počne da vodi valjanu dugoročnu agrarnu politiku. Jer sledeći put kada dodemo, mnogima će Beograd postati tesan – između ostalog rekao je gospodin Đorđe Garabandić, predsednik ovog sindikata.

Na mitingu su bili prisutni i dali punu podršku zemljoradnicima i Ujedinjeni granski sindikat Nezavisnost, Savez samostalnih privrednika i preduzetnika Srbije, Granski sindikat metalaca Srbije, Sindikat livaca „IMT“ i „Ikarus FAO“, a zahtev zemljoradnika podržali su i radnici „Zastave“ iz Kragujevca i „21. maja“ iz Beograda.

Dr. Sreten Sokić, predsednik Nezavisnih sindikata Srbije je rekao da su bogato selo i bogati grad zajednički progres Srbije, i postavio pitanje može li selo biti bogato sa 10 litara nafte po hektaru i porezom koji je ravan pljački. Radnici takode žele bogate seljake, puno stoke i traktora na selu, kao što žele da fabrike rade a oni da imaju posla, a ne da su na ulici.

Putem parola koje su zajednički ispisali radnici i seljaci izraženo je nezadovoljstvo, a da samo spomenem neke: „Socijalna pravda – šta to beše?“, „Višak radnika – ne, višak poreza i birokrata – da“, „Nafte za traktore“, „Realne cene za: žito, mleko, meso“, pa do onih kao „Dole vlada“.

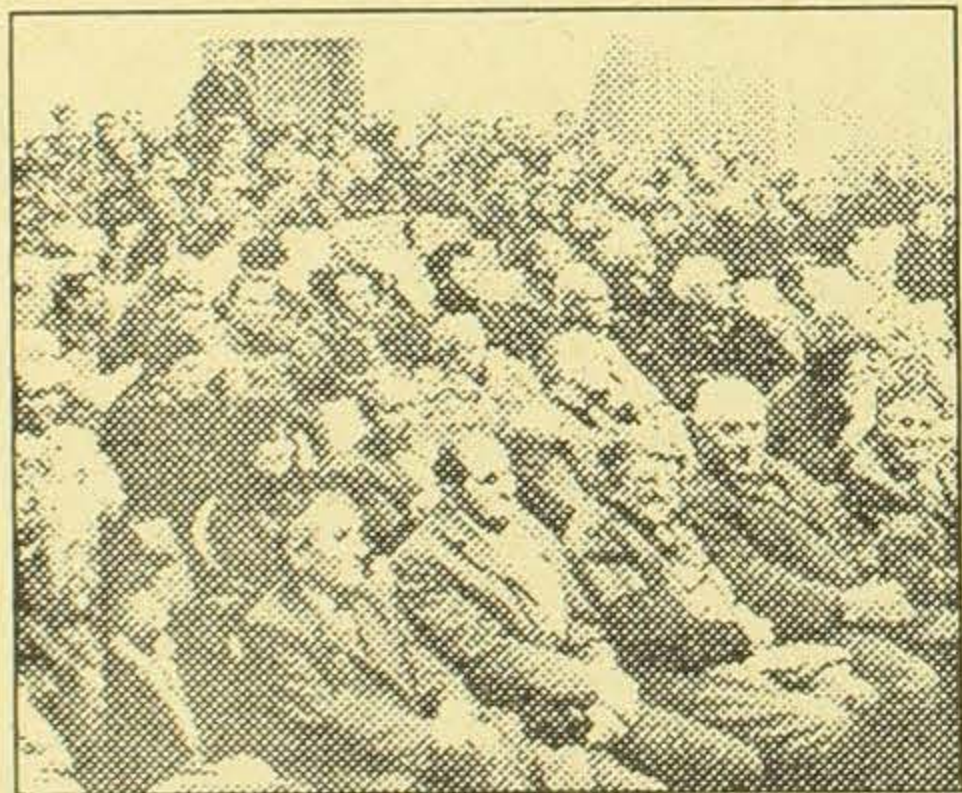
Zemljoradnici su sa ovog mitinga poručili da se na njihovim ledima više neće održavati lažni socijalni mir, te da ubuduće nemaju nameru pregovarati sa nekim ko im daje lažna obećanja.

Mr Ivan Rudinski

Protestni skup OO NZSV Subotica

Prepuna čaša nezadovoljstva zemljoradnika

Hljeba, hljeba gospodaru, nevidjesmo davno hljeba, harač rajo, harač treba... Parafrazirane stihove iz „Smrt Smail age Čengića“, doživljavao sam nekada na razini lektire. Danas, to je zbilja „maštovitija“ od pjesničke uobrazilje. Slušajući izlaganje predstavnika Nezavisnog sindikata zemljoradnika na protestnom skupu u velikoj sali Skupštine općine Subotica, ovi stihovi su mi se nametnuli, silom nevolje okupljenih.

Ljudi, je li to moguće? Moguće je, i to jedino ovakvom poreskom politikom i odnosom države prema poljoprivredi. Raste prijetnja kako ćemo usred Vojvodine zaželjeti hljeba. Iz izlaganje govornika stekao se dojam, da seljak danas nije ni uplašen, ni razočaran, ni pesimist, on je jednostavno postao malodušan. Najgori mogući odnos čovjeka prema zemlji koja život znači. Zemlja se ne mora obrađivati, ona to ne pamti. Ali se sveti. I to ne seljaku, nego državi. Ali kako kritizirati državu, upitao se savezni poslanik Blaško Kopilović, kada država nema izgrađenu politiku ni prema selu ni prema poljoprivredi.

Nema snega, nema nafte, nema struje, pa da li uopće ima svrhe zemlju obrađivati. Ovo zajedničko pitanje upućeno je uz pitanje kome ga postaviti.

U svom uvodnom izlaganju g. Ivan Rudinski, predsjednik općinskog odbora NSZV, između ostalog je rekao: „Odlazili smo kod ministara poljoprivrede, finansija, energetike, kod g. Avramovića; pisali im pisma upozorenja, pisali predsedniku Skupštine Republike Srbije, razgovarali sa republičkim i saveznim poslanicima, obraćali se i g. predsedniku Republike Srbije, ali na više molbe, nego zahteve, skoro nigde nismo dobili odgovor ili da je nešto učinjeno u našu korist. Da nije bilo suše možda bi se nešto izmislilo da se ipak porez umanjuje, ali to umanjenje je veoma malo za poreske obveznike, to je kap u praznoj čaši. Ali, slanje rešenja za prinudnu naplatu-plenidbu imovine, kako pokretne tako i nepokretne, kap je koja je prepunila čašu i pokrenula nas da svoje zahteve prezentiramo putem protestnih okupljanja i mitinga. Zemljoradnik i uopšte poreski obveznik zna da je sveto pravilo da se porez treba platiti. Niti sada se ne beži od plaćanja, ali vreću bez dna je nemoguće napuniti. Pogotovu je nemoguće ako se nema iz čega, a stvarno se nema.“

Kratki izvještaj sa skupa završimo slikovitim opaskom g. Đorđa Karabandića, predsjednika Nezavisnog sindikata zemljoradnika Srbije: Ova je država drugom bila otadžbina, a nama zemljoradnicima maćeha, a već su naši stari rekli: „Ode Franjo odnese pravo, dođe bre odnese nam sve“

Bela Rogić

Kad ti vidiš cimer od Kasine
siti se kujne bunjevačke.

Ponediljak: – soparna čorba,
– nacilo krumpir,
– slanina iz prisolja

Utarak: – gra s lakumićima

Srida: – pača

Četvrtak: – buraga

Petak: – riba

**Svako veče možete poručiti gilice,
pohovanu šniclu, čevape
NAZDRAVLJE!**

**Restoran se nalazi u
KUD „BUNJEVAČKO KOLO“
Preradovićeve 4.**

Radi od 18 do 24 sata.

**Restoran se prima organizacije
svatova, proslava i poslovni
ručkova.**

Telefon: 30-136.

Potrebe živine u hranjivim materijama

Od vode do antibiotika

Poznato je da živina za porast i produkciju ima svoje zahteve u pogledu hranjivih i stimulativnih materija. Potrebe su zavisne od toga da li su životinje u porastu ili tovu, da li su u produkciji jaja za nasad ili jaja za konzum. Normativi za ishranu određuju da je za produkciju živini potrebno da smeša sadrži energiju, belančevine, mineralne materije, vitamine i stimulativne materije. Da bi se obezbedilo dobro zdravlje živine i omogućila odgovarajuća proizvodnja, u obroku se moraju obuhvatiti sve potrebne hranjive i stimulativne materije.

Hranjive materije koje se unose u organizam dobijaju se iz sledećih hraniva: energije – iz žitarica (kukuruz, ječam, pšenica, masti biljne i životinjske), belančevine – iz hraniva belančevinaste prirode (sojina sačma, smeša suncokreta, mesno brašno, mleko u prahu, lucerka), zatim vitaminska hraniva – vitaminski preparati koji se spravljaju u fabrikama stočne hrane kao „premiksi“ i hraniva koja su nosioci prirodnih vitamina kao lucerkino brašno, stočni kvasac i mineralna hraniva – stočna kreda, stočna so, dikalcijumfosfat, koštano brašno. Pored ovih hraniva smešama je potrebno dodati i stimulativna sredstva, kao što su antibiotici i drugi stimulatori.

a. Voda

Voda je neophodan i osnovni sastojak svih živih tkiva, a isto tako je neizostavni sastojak u ishrani. Pomanjkanje vode nepovoljno se

odražava na živinu, u prvom redu u smanjenju apetita i konzumiranju hrane. U toku leta živini je potrebna veća količina vode nego zimi. Ukoliko snabdevanje vode nije rešeno automatskim putem potrebno je češće u pojilicama menjati vodu, kako bi živina imala dovoljno sveže i čiste vode. Kod snabdevanja vodom posebnu pažnju treba obratiti na higijenu sudova za napajanje, jer to može biti uzrok raznih oboljenja i zaraza.

b. Belančevine

Belančevine su glavni materijal za izgradnju tkiva u organizmu. Sve životne funkcije vezane su za prisustvo belančevina. Ukoliko se u organizam ne unose dovoljne količine belančevina dolazi do zastoja u porastu, a kasnije do prestanka rasta, slabosti i mršavljenja. Belančevine iz biljaka su manje vredne u odnosu na belančevine životinjskog porekla. Živina u ishrani treba i jedne i druge. Potrebe živine za belančevinama su različite i zavise od toga da li je živina u porastu ili produkciji. Za piliće od 2 meseca starosti potrebno je da u smeši ima 22-24% belančevina. Od ukupne količine belančevina najmanje 1/3 treba da je životinjskog porekla (riblje brašno). Nosilje u proizvodnji jaja trebaju od 16-18% belančevina. Za tov brojlera do 5 nedelja tova treba 23-24% belančevina, a od 5 nedelja pa do kraja 20-21% belančevina. Ukoliko u obroku nosilja nema dovoljno količina belančevina one prestaju rano da nose.

c. Energetska hraniva

Izvori ovih hraniva su žitarice. Smeša ne sme da ima mnogo celuloze. Celuloza smanjuje svarljivost obroka. Od žitarica prvenstveno koristiti kukuruz, pšenicu i zob, a manje raž i ječam.

d. Mineralne materije

Većina hraniva sadrži mineralne materije, ali ne dovoljno. Smeši se dodaju posebne materije. Mineralne materije koje se dodaju smešama su: koštano brašno, kreda, dikalcijum fosfat, stočna so koja osim minerala popravlja ukus obroka. Mineralne materije su osnovni sastojak kostiju. Prvi znaci pomanjkanja su smanjeni apetit, spor porast, rahitis, oboljenje zglobova, smanjenje produkcije jaja i brz prestanak nosivosti. Najvažnije mineralne materije su kalcijum i fosfor. Potrebe živine u kalcijumu su sledeće: nosilje 2,5-3,5%, pilići 1%, podmladak 1%. Fosfor treba za nosilje 0,7%, za podmladak 0,6% i piliće 0,7%. So se dodaje smešama 0,5%.

e. Vitamini

Poznato je preko 20 vitamina. Živini su najviše potrebni vitamini: A, D-3, B-1, B-2, B-6, B-12, E, K i C. Vitamina A ima u biljkama bogatim karotinom (lucerkinu brašno) i ima uticaj na kvalitet jaja. Ako ga nema dovoljno u jajetu se javlja krvava mrlja. B grupa vitamina je važna za živinu. Pomanjkanje ovog vitamina izaziva smanjen rast, mršavost, grčenje prstiju živine, nosilje smanjuju nosivost.

f. Antibiotici

Antibiotici su materije koje se nalaze u zemlji, vodi i vazduhu. Njihovo prisustvo sprečava pojavu i širenje mnogih bolesti, jer sprečavaju širenje bakterija. Normalne, tzv. nutritivne doze antibiotika su one koje se redovno dodaju smešama za živinu. To su doze od 10 mg. na 1 kg. hrane. Za dozu i vrstu antibiotika najsigurnije je konsultovati veterinara.

(i. r.)

Drugi pišu

Porez po meri vlasti

Zlatan period u poljoprivredi u Jugoslaviji nastaje od 1970. do 1985. kada je porez u poljoprivredi bio itekako stimulativan i sve što su seljaci stekli od materijalnih dobara stekli su tada. Sunovrat počinje od 1990. „akumulacija“ u 1994. Prošla godina zapamćena je po enormnoj inflaciji koja je odnela sve moguće zalihe noveca u poljoprivrednoj proizvodnji. Visina zahvatanja u 1994. je takva da prevazilazi sve moguće granice ekonomije fer pleja i lepog ukusa. Zahvatanja, neutralno iskazana preko pšenice, iznose oko 500kg. po jutru i pri prinosu od oko 1.800kg. po jutru, a bilo je i manje, što iznosi oko 30% vrednosti proizvodnje.

Ekonomskog patriotizma nema

U sadašnjem ustavu Jugoslavije stoji da se porez plaća po dobiti. Iz toga proizilazi zaključak da se, ako nema dobiti, nema iz čega platiti porez. Često se iz redova sadašnje vlasti čuje odgovor na ovaj naš argument da je država u teškoj situaciji, da ne može da odredi adekvatnu cenu pšenice i taj argument raubuje, kao da hoće da kažu da mi to sve moramo trpeti iz patriotskih razloga.

Prvi odgovor treba da je: u ekonomiji nema emocija i sve mora da se plati kad-tad. Ne postoji ekonomska kategorija patriotizma. Država mora da odredi ekonomsku cenu pšenice i da se izjasni: ona iznosi 0,35 dinara po kilogramu, mi to ne možemo isplatiti, isplatićemo zbog ekonomskih teškoća 0,20 dinara po kilogramu, isplatićemo 15 dinara po kilogramu kao državne obveznice u protivvrednosti čvrste konvertibilne valute ili zlata, a u budućnosti one se mogu koristiti za

isplatu poreskih zahvatnja, kupovina akcija, deonica. Ovako kako se danas radi stalno se stvara utisak da je seljak dužan državi i izvodi se politička platforma da on sabotira državu, a u stvari, obrnuto je – država je dužna seljaku i to popriličnu sumu. Seljak je trenutno toliko ponižen slanjem rešenja o prinudnoj naplati da on to ničim nije zaslužio. Pojavio se apsurd da onaj ko je dužnik hoće još više da mu da, a on da ti dug nikad ne vrati i još da ti otima ako ne možeš više da mu daješ. Postavljam pitanje da li se to radi iz neznanja ili svesno?

Osnovna načela poreza

Ako bi se ovako pošteno razmišljalo onda nikad nikom ne bi padalo na pamet da šalje rešenja o prinudnoj naplati.

Porez, uopšte, mora da zadovoljava osnovna načela: poštenje, pravednost, stimulativnost i humanost. Tako je svuda u svetu, pa mora i kod nas.

Kad se kaže pošten to znači da ga moraju svi plaćati. Načelo pravednosti znači da je dobro odmeren, odnosno progresivan prema prihodima – oni koji imaju veću dobit po većoj stopi i plaćaju. Kada se kaže stimulativan onda poresko zahvatanje mora biti takvo da ne guši proizvodnju i dalja ulaganja, odnosno da je pospešuje. Ako se pođe od načela humanosti onda se mora poštovati pravilo da se prilikom razrezivanja od čistog prihoda mora odbiti ono što je potrebno porodici za opstanak. Nijedno od ovih načela prilikom odmeravanja poreza nije poštovano. Uradilo se tako što je neko rekao: „Nama treba toliko. I toliko treba da dd seljak“. Ako je poljoprivreda u gubitku, kako se može uzimati ono što je potrebno seljačkoj porodici da bi živela? Zar njemu ne treba da izdržava decu, kupi

ogrev za zimu, plati struju, telefon, tv, kupi i pročita „Poljoprivrednik“?

U ustavu ove države stoji da su svi građani ravnopravni. Ovo načelo se ne poštuje, jer seljak nema pravo da odjavi svoju delatnost. Svaki kafedžija, poslastičar, krojač, pekar... ako nema zarade u svojoj delatnosti može je odjaviti i ne mora više da plaća svoje obaveze. Seljak to ne može, on mora da obradi zemlju, da mu donese gubitak i još da plati porez. Pa ako ne može da mu se i prinudno naplaćuje. Zar je to nagrada prema onom ko spašava od gladi opšte katastrofe 12.000.000 ljudi?

Da bi se ovo izbeglo na početku ekonomske godine treba odrediti zaštitne cene poljoprivrednih proizvoda, cene repromaterijala, mehanizacije, ukupna zaduženja po jedinici površine, potrebne bilanse hrane, dati državne garancije, pa onda izvolite radite. Kako je sada? Ne zna se zaštitna cena poljoprivrednih proizvoda, cena repromaterijala, mehanizacije, veličina poreza. Odmah na početku sezone dobiješ da rešiš jednačinu sa 5 nepoznatih. Ne znam ko bi u istoriji bio u stanju da je reši. Predlaže se jednostavno rešenje: dajte nam sve poznate elemente, a mi ćemo da odlučimo da li se isoplati ulagati u poljoprivredu. Dajte nam pravo da ne prijavimo svoju delatnost, pa će i država onda mnogo više misliti o poljoprivredi.

Na selu se postavlja pitanje koje bi trebalo itekako da zabrine sve dobronamerne ljude. Da li se u poreskoj politici vraćamo na period od pre 50 godina?

Dragiša Marić, dipl. ing. poljoprivrede, poslanik Skupštine AP Vojvodine, potpredsednik NSZV („Poljoprivrednik“ br. 2026/2)

Mali savet

Miševi beže od nane

Ako imate problema sa miševima (ukoliko živite u zasebnoj kući ili vikendici) lako ćete im doskočiti. Posadite nanu na sve strane i miševi će pobeći glavom bez obzira. Nana se inače lako razmnožava i za godinu dana od samo jedne grančice imaćete žbunje po bašti.

PAO X EPU

SUBOTIČKI POSLOVNI
INFORMATOR

24000 SUBOTICA, Trg Slobode 2/1

Telefon: (024) 21-009

POLJOPRIVREDNIM
PROIZVOĐAČIMA I
CENJENIM KUPCIMA
SREĆAN BOŽIĆ I
NOVU GODINU ŽELI
KOLEKTIV
POLJOPRIVREDNE
APOTEKE „AGROSU“
IZ STAROG ŽEDNIKA

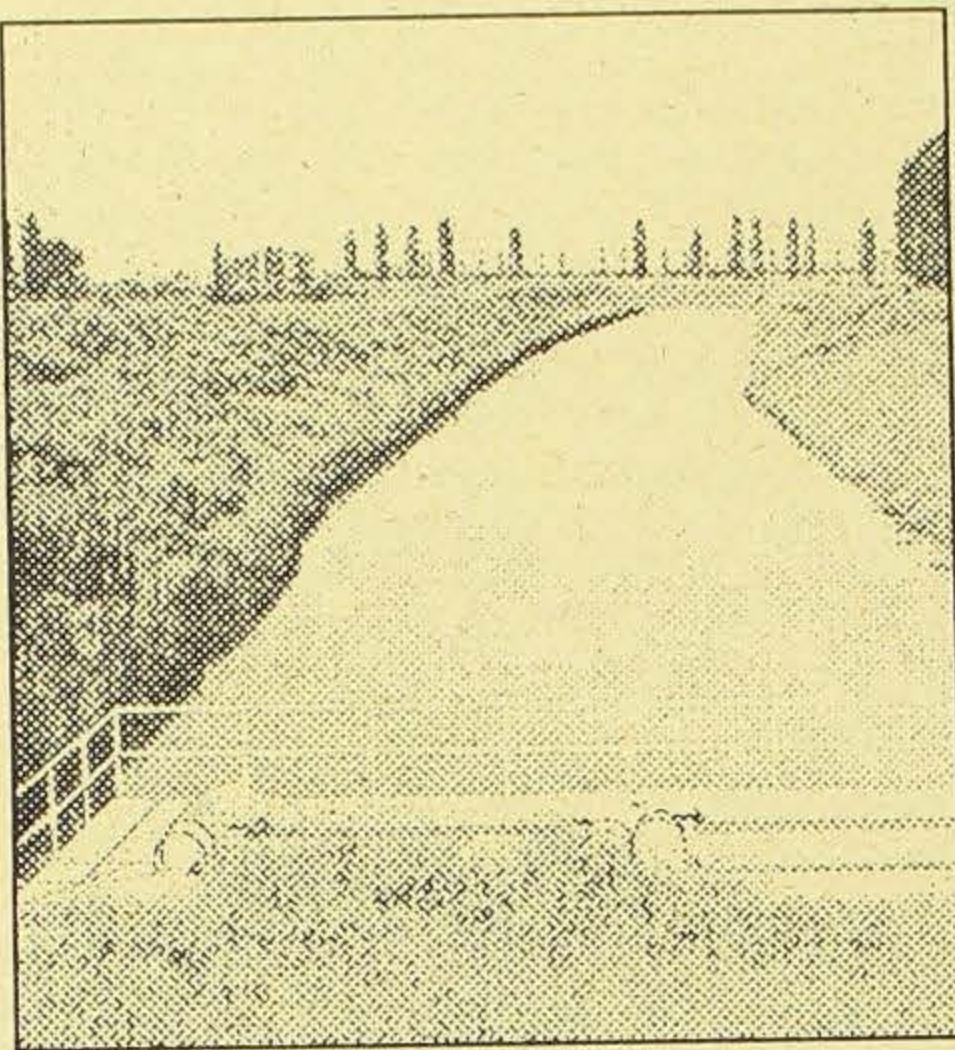
Dve žetve u godini: tema za neka druga vremena

Samo uz navodnjavanje

Mogućnost da se ostvare dve žetve u toku jedne godine sa iste parcele ostvariva je samo uz primenu navodnjavanja. Posle berbe ranih preduseva u toku juna i žetve pšenice početkom jula, velike površine zemljišta ostaju bez useva tokom većeg dela vegetacionog perioda – od jula do oktobra (100-120 dana). U ovom periodu temperature su visoke, a temperaturna suma iznosi i preko 2.000 C, te je uz odezbedenje dovoljno vlage moguće realizovati proizvodnju kako zelene mase, tako i zrna pojedinih kultura. U tom cilju godinama se izvode ogledi sa novim sortimentom, novim uređajima za navodnjavanje, poboljšanom agrotehnikom i u specijalnim plodosmenama.

U trogodišnjem ogledu (1986-1988.) postavljenom na Rimskim Šančevima, Dobrenov ja ispitivao mogućnosti proizvodnje zelene mase sledeće tri krmne kulture: sudanske trave, krmnog sirka i krmnog sleza. Navedene kulture sejane su kao drugi usev polovinom juna, posle skidanja jarog graška i kao postrni usev u prvoj dekadi jula, posle žetve ozime pšenice. Ostvareni prinosi zelene mase kreću se od 38 t/ha krmnog sleza do 65 t/ha krmnog sirka u postrnoj setvi, dok su prinosi u drugoj setvi neznatno niži. Krmni sirak i sudanska trava, osim što daju najveću količinu visokokvalitetne zelene mase, ne iziskuju ni posebnu negu od setve do skidanja, te je njihovo gajenje veoma jednostavno. Međutim u proizvodnji krmnog sleza teškoće nastaju usled potrebe za njegovom intenzivnom zaštitom. Kao zaključak, Dobrenov ističe da postrna proizvodnja zelene mase krmnih kultura, pored toga što je najjeftinija ima niz drugih prednosti u poređenju sa proizvodnjom u redovnoj ili drugoj setvi: sa iste površine u jednoj godini skidaju se dve

žetve, ne remeti se ratarski plodored, prinosi su jednaki, u pojedinim godinama čak i veći, a kvalitet zelene mase je bolji, jer se za kraće vreme postiže maksimalni porast.

Na oglednom polju Instituta za ratarstvo i povrtarstvo Lidija Maksimović je postavila u istom periodu i ogled u cilju ispitivanja proizvodnje kukuruza za zrno i zelenu masu u drugoj i postrnoj setvi. Utvrđeno je da se kukuruz može uspešno gajiti u drugoj i postrnoj setvi za proizvodnju zelene mase, pri čemu se dobijaju prosečni prinosi od 49 do 51 t/ha. Postignuti prinosi zelene mase znatno su veći u drugoj setvi i to pri održavanju zalivnog režima od 80% PVK i gajenjem hibrida sa dužom vegetacijom. Proizvodnja kukuruza za zrno u postrnoj setvi je nesigurna s obzi-

rom na to da biljke u svom razvoju obično dostižu fazu početka voštane zrelosti, pa je zrno nedovoljno naliveno, a procenat vlage je visok. Pri proizvodnji ranostasnih hibrida (grupa zrenja 100 i 200) u drugoj setvi dobijaju se prinosi od 7,5 do 9 t/ha suvog zrna. Prosečna vlaga u zrnu pri berbi je 30%.

U trogodišnjem ogledu na Rimskim Šančevima Dragović je ispitivao mogućnosti proizvodnje suncokreta za zrno kasnijom setvom u navodnjavanju. Deset hibrida suncokreta sejano je u četiri roka, i to: 10. i 20. juna, 1. i 10. jula. Dužina vegetacije suncokreta zavisila je od vremenskih uslova i roka setve, a prosečno je iznosila 113 do 128 dana, što je za oko 30 dana kraće u odnosu na redovnu setvu. Prinos zrna u ogledu, u celini uzevši, bio je visok i na nivou prosečne redovne proizvodnje u Vojvodini. Prosečno za 3 godine ispitivanja, za sve rokove setve i hibride, ostvaren je srednji prinos od 2,48 t/ha. Naročito je bio prinos iz prvog i drugog roka setve (2,61 i 2,68 t/ha). U trećem roku setve ostvaren je takođe visoki prinos zrna – 2,43 t/ha, što potvrđuje konstataciju da se setvom suncokreta početkom jula, kada se obično počinje sa žetvom pšenice, može ostvariti povoljan prinos, naročito sa hibridima kratke vegetacije. Prinos zrna suncokreta u četvrtom roku setve (10. jula) takođe je značajan i prema trogodišnjem prosečnom rodu za ceo ogled (preveden na 13% vlage) iznosi 2,27 t/ha. Međutim, visok procenat vlage u zrnu za vreme (29 do 65%) ukazuje da je ovakva proizvodnja nesigurna i ne može se smatrati regularnom. Za ovako kasnu setvu potrebno je stvoriti hibride sa vegetacijom od 90 do 100 dana, na čemu selekcionari rade i na putu su da to ubrzo i ostvare.

Pripremio Dragan Vidaković, dipl. ing.

Istorijski razvoj hortikulture Vrtovi srednjeg veka

Uporedo sa zastojem razvoja kultura, a može se reći i njenog opadanja, u ranom srednjem veku dolazi i do opadanja veštine podizanja vrtova i zelenih površina naselja uopšte.

U to vreme stvaraju se takvi društveni, ekonomski i politički odnosi koji nepovoljno deluju na razvoj veštine podizanja vrtova u naseljima. U prvom redu dolazi do ograničavanja i zastoja u međugradskom saobraćaju, razmeni dobara i trgovini, a u izvesnim, ne tako retkim slučajevima, i do prekida. Za razliku od antičke epohe, uloga gradova u srednjem veku je postala u ekonomskom pa i u kulturnom pogledu neznatna, što je imalo dubok odraz na razvoj podizanja gradova.

U cilju što sigurnijeg obezbeđenja od pljački i napada mnogobrojnih hordi, oko gradova se podižu visoki i jaki zidovi. Pošto je izgradnja takvih utvrđenja koštala mnogo, kao i zbog lakše odbrane, težilo se da naselja budu što manja, da zauzmu što manje prostora, što dovodi do krajnje racionalnog korišćenja prostora u samim naseljima. Da bi se gradovi osigurali od iznenadnih napada i neprijateljskih zaseda nije se dozvoljavalo postojanje šuma u neposrednoj okolini. Iz tog vremena su ostali mnoge četvrti najstarijih

gradova Evrope sa vrlo uskim ulicama kao posledica nastojanja da se svaki metar slobodne površine iskoristi za podizanje građevinskih objekata. Znači, nije se raspolagalo površinama slobodnim za podizanje bilo kakvih zelenih površina. Primer koji to lepo ilustruje je Dubrovnik sa svojim uskim ulicama, sav u kamenu skoro bez i jednog stabla, a kamoli neke veće zelene površine unutar gradskih zidina.

Ukoliko i ima zelenih površina u gradovima ranog srednjeg veka, one su male i nalaze se oko dvoraca najkrupnijih feudalaca i plemića, i imaju skoro isključivo karakter povrtnjaka ili voćnjaka sa ciljem da obezbede potrebe u određenim prehrambenim proizvodima u kojima se oskudevalo.

Pored svega, ili tačnije rečeno, upravo zbog takvih uslova svako, pa i najmanje, stablo i žbun u ovakvim su se gradovima cenili kao dragocenost, a njihovo uništavanje kažnjavalo se u XII veku javnim utiskivanjem žiga srama. U XIII veku ovakvi prestupnici su pored žigosanja vezivani za „sramni stub“, a u naročito teškim slučajevima odsecana im je i desna ruka.

Ružica Pisanić, dipl. ing. hortikulture

12 ekoloških zapovesti

temelj ekološke kulture

1. Ne očekuj od prirode više nego što si joj dao.
2. Zaštiti planetu ovu, drugu nemamo, niti ćemo dobiti novu.
3. Brini o vazduhu pre nego što ga ugledaš.
4. Koristi izvor tako da vodu možemo piti i na rečnom ušću.
5. Znaj da zemlja daruje samo kada um caruje.
6. Seti se da je život drveta zalag za drvo života.
7. Ne dozvoli da ptice selice odustanu da se vrata sa juga.
8. Uračunaj cenu očuvanja prirode u cenu svakog proizvoda.
9. Ne traži rupu u prirodnim zakonima.
10. Misli više o otpadu da ne završiš na njemu.
11. Građeci ne otimaj, već deli sa prirodom.
12. Čuvaj sredinu da bismo izbegli kraj.

 METAL-PRODUKT

OGLASI:

- 1) Prodajem komplet bunjevačku narodnu nošnju.
 2) Prodajem kuću od 700 m² na Putu braće Radića.
 Za sve informacije obratite se u ulici Rudera Boškovića 16.
 3) Prodajem kuću na Kelebiji. Interesirati se na telefon 30-136
 4) Prodajem traktor IMT – 560 s kompletnim priključcima. Za detaljnije informacije obratite se na telefon 31-483, ili na adresu Mije Mandića 9, Subotica

Nova knjiga Nenada Čanka

Pet godina samoće

Nakon (rasprodate) knjige „Ratovi (tek) dolaze“ iz tiska je izišla nova knjiga Nenada Čanka pod nazivom „Pet godina samoće“. Ova knjiga predstavlja zbirku tekstova Nenada Čanka pisanih (i većim dijelom objavljenih u raznim novinama) u periodu od 1990. do danas. Knjiga je tiskana u nakladi od 1.000 primjeraka, a opširniji prikaz donijet ćemo u jednom od narednih brojeva lista.

PRIMLJENE KNJIGE

ACIMOVIĆ, Mirko dr.: „Logika naučne filozofije – Oglad o sovjetskoj filozofiji“, Edicija: Studije, Izdavač: NIP „Subotičke novine“, Subotica, 1994., str. 373.

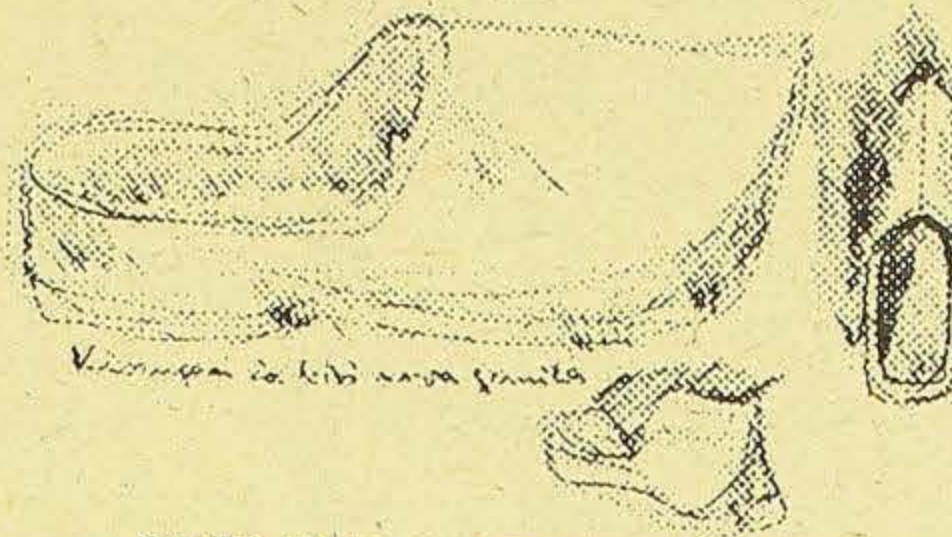
BELJANSKI, Milenko: „Demografske promene u Bačkoj posle mohačke bitke“. Vlastita naklada, Sombor, 1994., str. 20.

BELJANSKI, Miljenko: „Sombor na pragu građanskog društva 1749. godine“. Vlastita naklada, Sombor, 1994., str. 28.

SALAI, Suzana dr. – HEGEDIŠ, Ivan mr.: „Tržišno komuniciranje“. Izdavači: Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet u Subotici, NIP „Subotičke novine“. Subotica, 1994., str. 202.

SAVIĆ, Milisav: „Ko je ko – Pisci iz Jugoslavije 1994“. Izdavač: „Ošišani jež“, Beograd, 1994., str. 279.

SKENDEROVIĆ ČUK, Nadia dr. – TORBICA, Dušan: „Regioni i građani“, zbornik radova. Edicija: Studije. Izdavači: Fondacija za mir i rešavanje kriza – Cug (Švicarska), Otvoreni univerzitet, Subotica i NIP „Subotičke novine“. Subotica, 1994., str. 172

MALINA – HIBISKUS

Otac i vrime. Niki dan je bilo vruće, da sam skoro u gaćama tribio ogrizinu, a sad ova ovčija kiša, Bog je blagoslovio, dosadna je ko proliv u Kopačini. Šta ću? Namirio sam, pomuzio, pa ajd kod komšije Paje, na partiju šaha. Tu je slab pa se izmotava, kobajage to je sigra za budžovane, jel na partiju duraka, jel filka, ako se skupi još komšija. Ta teško je to da se skupimo. Granica nam toliko vrime-na uzme da smo načisto zaboravili komšijski život. Kadgod, Bog te vidio, čim se oberu kuruzi, uveče pića i odlije vino, filk, durak, mlin, domine, pa i brič. Nije bilo večeri a da ne okrenemo nekoliko partija. A sad? Granica, butan, nafta, benzin, da ne kažem sapun, prašak i papir gujcoš i sve što jednoj čestitoj porodici treba za život, sve to ima u Madžarskoj. Pametna njeva vlada. Dala njima da nas snabdjavaju, a naša blendava utirala svakom taksu. Al ko što ne mož birat roditelje svako, ni mi ne možemo birat vladu bolju nego onu što nam izaberu drugi.

Tako ja kontam i koracam stazom do Paje, al već i naglas pcujem vladu i cankcije i granicu, a ako i ovako pode i Madžare ću pcovat. Kako oni brez takse mogu proć i ruše cinu benzina i nafte. Izgleda da sam glasno počo pcovat, kad me čuo Pajo, pa nastavio. Da nije tako pcovo, ne bi ga ni primetio di je.

Ta već se počo vaćat mračak, a on poštiva restrikciju. Ni sviću, a ni lampaš da upali dok traju ove sankcije od distribucije. Ko što je običaj kazt: „kad sam u zatvoru, nek i patim!“

– Fajnis, Pajo! Koga to pcuješ u mraku. Ta neće ti bit dosta mraka kad otreseš palcom o drvenice?

– Samo si mi još ti falio? Ni mi je dosta ove restrikcije, granice, carine, vlade, države i ove moje dice, koja mi popila benzin!

– Pajo, jesi l ciguran da ti je dobro? Da te nije žagnio piktora nogom u trbu, da ne kažem niže? Bog s tobom. Razumim što pcuješ sve, al da su ti dica popila benzin?

– Da znaš da jesu! I ja sam, pa mi eto ne fali ništa! – Ozbiljno sam se izbičio, pa da nikako skrenemo divan, kažem mu:

– Jesi l odlio vino?

– Nisam, al ispeko sam rakiju. Oš probat.

– Dakako da ću, al ako doneseš.

Dono on rakiju. Dobra komovica, al s mišavinom tunja i zimski krušaka. Pitam ga šta ga muči, a on udari šakom u astal, pa će:

– Ti se fališ kako te Madžari puštaju priko reda. Ja stao pošteno, izmed dvi granice i čekam u koloni. Nije ni dugačka bila, kad ti prozjuje mercedesi s dvi strane. Oma napravio tri kolone. Madžarski katana zaustavi našu bunjevačku kolonu i redovno pušta madžarske. E, to me zdravo rasrdilo. Jedva sam okrenio limuzinu, pa natrag. Neće mene jedan madžarski katana, da ne kažem balavac, tako nasekirat. Kupiću benzin od Madžara koji brez takse prodaju uzduž kelebiskog puta. Tako i bilo! Kupim ti ja pet litara

– nek se nade – pa dođem na salaš rad kane. Ta znaš ovu plastičnu, nisam ni vadio iz limuzine, već onako bisan, oma oćo namirivat josag. Kad ću ja, posli za kanu da tankujem, nje nema. Ajd ja unutra, kad ono dica sva u glas: „Kako mi dobrog tatu imamo. Kupio nam soka od maline“. Mal mi oći nisu ispale. Dica piju moj, to jest madžarski benzin!

– Ho, ho, ho! E moj, Pajo. Da si na buvljaku kupio, mogo si dobit i čaj od hibiskusa, jel štogod slično rumeno, s malo mirisa benzina. I to onog pravog, sa Šelove pumpe. Doneću ti ja.

Grga

VRSTE MARAKA

Kada ispred sebe imamo neku marku potrebno je ustanoviti koje je vrste, jer ih ima različitih, koje tiskaju poštanske uprave. Razlikuju se po tome za

koju se namjenu tiskaju. Prevažodno se koriste za plaćanje poštanskih usluga prilikom prijema ili isporuke pošiljaka, zatim prema vrsti i načinu otpreme pošiljaka.

Franko marke – su osnovne marke koje služe za masovno frankiranje poštanskih pošiljaka (to je obična poštanska marka). Ove marke se nazivaju i

redovne. Kod ove vrste postoje i marke za zračnu poštu za frankiranje poštanskih pošiljaka zrakoplovom. Svojedobno su marke za zračnu poštu imale skoro uvijek oznaku zrakoplova na marci, i ranije se nisu ni mogle upotrebljavati za transportiranje poštanskih pošiljki na zemlji. Ova odredba više nije na snazi, i nema ograničenja u pogledu korišćenja maraka.

Porto marke služe za frankiranje poštanskih pošiljki, koje nisu uopće ili su nedovoljno frankirane. Ova pristojba se po pravilu naplaćuje od primaoca. Često se naplaćuje mnogo više nego nedostajuća razlika, da bi se spriječilo namjerno izbjegavanje plaćanje poštarine. Ovaj „kazneni porto“ je ipak nepravilan, jer kažnjava nedužnog primaoca a ne pošiljaoca, koji je pogriješio. Kod nas je u primjeni pristojba u dvostrukom iznosu od nedostajuće razlike.

Prigodne marke – su marke koje se tiskaju u povodu prigodnih ili propagandnih cilje-

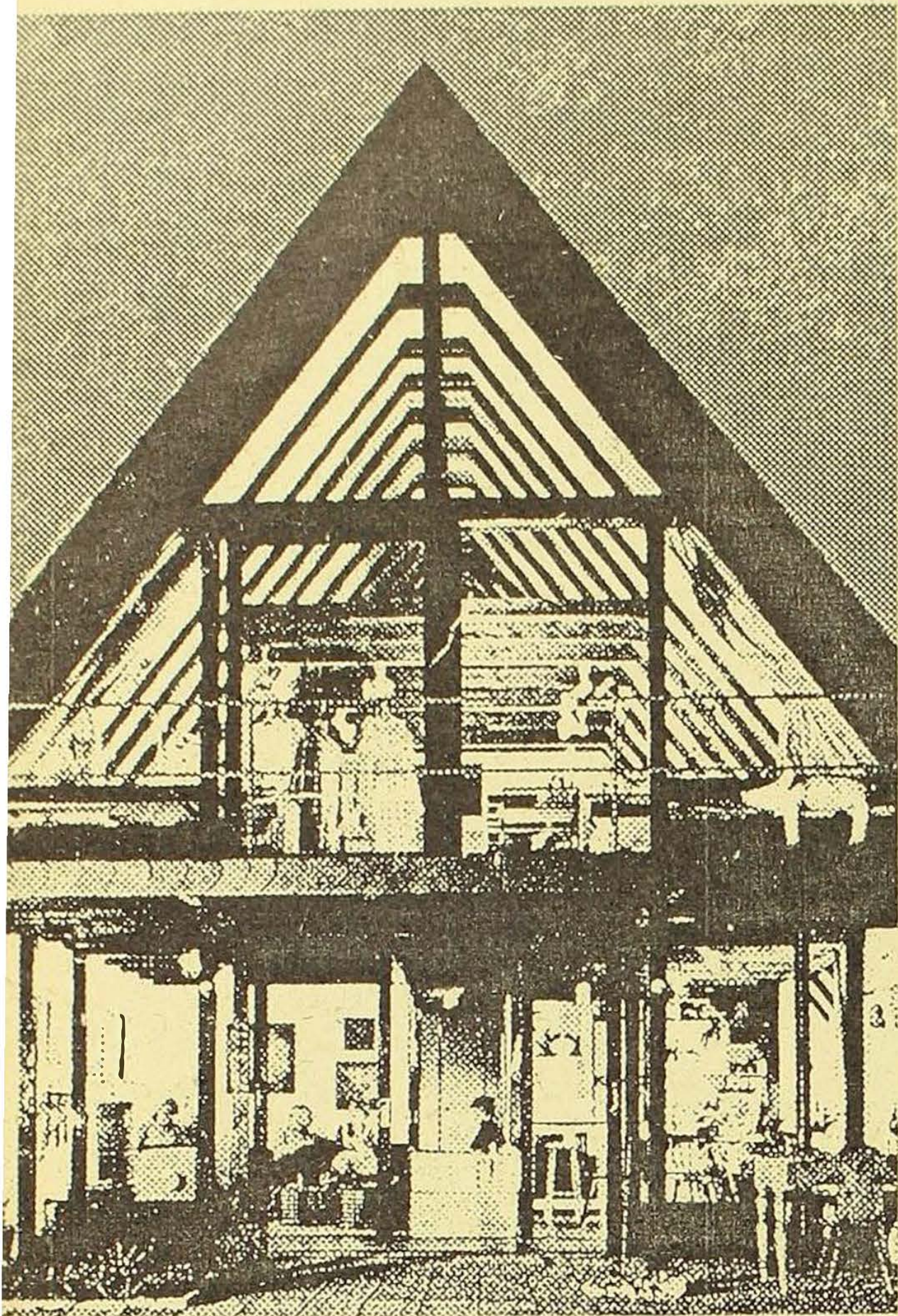
va. Svojom slikom ili motivom obilježavaju neki značajan jubilej, događaj, datum iz nacionalne ili svjetske povijesti, značajne kulturne i sportske manifestacije itd. Često su ove marke sa doplatnim viškom, koji najčešće ide

u dobrotvorne svrhe ili drugu namjenu. Ovaj doplatni višak ne ulazi u frankaturnu vrijednost već ide izravno u korist udruženja, organizacije ili humanitarnih ili socijalnih ustanova. Prigodne marke najčešće su ograničenog trajanja. Prigodne marke svojom slikovitošću i rješenjem odlično služe u propagandne svrhe ističući važnost, značaj i bogatstvo raznih oblasti privrednog, kulturnog i društvenog života obilježavajući datumom izdavanja značajne događaje, jubileje, proslave ili ličnosti. Po propisima naše PTT službe sve prigodne marke mogu se koristiti i za zračni promet.

Ljudevit Vujković Lamić

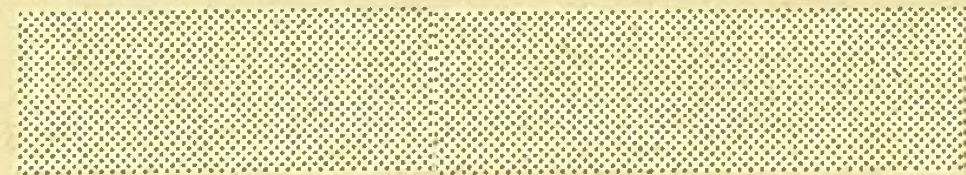

Svjetlost mraka

Pritisnem prekidač – mrak, otvorim konzervu – pustoš; dodirnem radijator – studen, uključim televiziju – mrlja, otčepim bocu – praznina, pokušam isto sa slavinom – zrak, otvorim lisnicu – ništa, dodirnem ženu – hladno.

Sve odlazi u mrak, u prazne međupolitičke prostore (oni to iz milja zovu glava). U prostore mraka. Iz solidarnosti idem i ja tamo s teškom dilemom: zatvoriti ili otvoriti oči? Svejedno je.

Niki ča Vranja polivo vinograd, kad oko podne evo i komšije. Gleda ovaj već izdaleka: ča Vranja stoji s mašinom polivačicom na leđi, vrti se ovamo-onamo po kraju vinograda.

– Faljen Isus, ča Vranje. Šta dobro radite?

– Ne radim već se srdim.

– A zašto bi se srdili, kad tako lipo farbate lozu?

– Ta, izgubio sam red. Nikako da nadem kojeg bi sad tribo polivat.

– Pa to je bar lako. Vidi se po lozi koji red je poliven modrim kamenom, a koji nije.

Ča Vranja kresnio:

Iz starog tiska

Bač Bariša i ličnik

Stari bolesni bač Bariša ode kod jednog glasovitog ličnika da ga ovaj pregleda. Ličnik ga provizitira i dađe mu razne savite. Bač Bariša ga sasluša, pozdravi ga i pode napolje:

– Izvinite, – kaže mu ličnik – za savite triba i platiti!

– To je istina. – odgovori mu bač Bariša

– Samo što se ja neću držati vaši savita.

Pitanje povišenja činovničkih plata

Činovnici su povelj akciju da im se povisi plata. Nadležni su im izjavili da neka se okane te akcije i da uzmu primer od Kalimegdana. Naime, i Kalimegdan ima danas lip i visok položaj, pa ipak ne traži nikakvu platu.

Porez na samubice

Ministar finansija izdaće naskoro uredbu po kojoj će sve samoubice biti dužne da plaćaju porez. Naime, svaki samoubica od-

bacuje od sebe svoj gorak život, dakle, vrši luksuz, te je prema tome dužan da plaća luksuzni porez.

Kako Francuzi gledaju na razne sisteme

Jedan francuski gospodarski list na slidići način pridstavlja slikovito razne sisteme:

Socijalizam: Imaš, recimo, dvi krave. Jednu možeš zaklati, a drugu moraš dati komšiji.

Komunizam: Ako imaš dvi krave, obadvi moraš dati vladi i dobićeš za njih malko mlika.

Fašizam: Ako, recimo, imaš dvi krave, možeš ih zadržati, ali mliko moraš pokloniti vladi, koja će ti od tog mlika štogod malo prodati.

Američki „New-Deal” sistem: U stanju si, recimo, da teškom mukom kupiš dvi krave. Jednu ćeš zaklati, drugu ćeš muziti i mliko ćeš proliti, jer ga ne možeš prodati.

Nacional-socijalizam: Ostalo ti je još dvi krave? Ubiće te, a krave će ti oduzeti.

Liberalizam: Imao si dvi krave. Jednu si prodao i kupio – jednog bika.

(„Bunjevačko žackalo”)

Vodom na Avramovića

Novi grijeh općinskoj vlasti, pripisan na posljednjoj sjednici Skupštine općine od strane Dušana Stipanovića (SPS), jest, ni manje ni više, nego atak iliti udar na program g. Avramovića podizanjem cijene gradske vode! Budući se doista radi o velikom gradu (oko 1,5% ukupnog pučanstva SRJ) dotični je možda imao i pravo. Doda li se tome, civilizacijska tekovina redovitog kupanja i pranja, što povlači sa sobom veću potrošnju, pokazuje se opravdan strah g. Stipančevića, da se, glede & unatoč, radi i sa običnom vodom protivu „super deke” Avrama. Iako motive i razloge nije pojasnio niti on, niti netko nadležan iz općine, „Žig” je ipak saznao, iz dobro obaviještenih diplomatskih krugova, da se radi o novoj međunarodnoj zavjeri čiji kreatori ponovno sjede u Vatikanu, Pešti, te omrznuti znalac g. Kinkel. Patriotski dio gradana Subotice ovu je odluku osudio suzdržavanjem od kupanja, dok se žed gasi samo radenskom marke „Vrnjci”.

Kava protiv mamurluka

1/2 l vode, 6 čajnih žličica kave, 4 cl šeri brendija, 2 cl konjaka ili vinjaka, 2 jušne žlice šećera, 4 kocke leda.

Zavremo vodu i filtriramo kavu (ili je skuhamo), ohladimo i ostavimo približno jedan sat pokrivenu u hladnjaku. Kavu prelijemo u stakleni vrč, dodamo

joj šeri, konjak, vrhnje, šećer i kocke leda. Temeljito promiješamo i podijelimo u četiri visoke čaše.

Ta kava, navodno, nije protiv mamurluka, što ga već imamo, već će ga spriječiti.

Isto je tako odličan završetak svake zabave – osim, naravno, za vozače.

Bunjevačka narodna pripovijetka

Račun po bocama vina

– Kad bi ja računao ko ti! Ne idem ja po modrim kamenu, već po boci.

Komšija stao u čudu:

– Kako po boci!?

– Tako lipo. Ujtru, prija neg što ću početi, na kraj vinograda u svaki red metnem pod lozu litru vina. Kad istiram brazdu, bocu ispijem, pa okrenem u tu brazdu di je puna boca.

– Pa šta je sad s bocama!?

– Alaj to teško pogodit! Ne nadem ni praznu ni punu.

E, oma će komšija pomoć na tom. Počeo s kraja, pa dok nije došo do prve pune, nabrojo desetak prazni boca. Ča vranja se obradovo, a komšija se počeo iza uva:

– Av, ča Vranja vi se srdite što ne nadete red!?! Da sam ja polak toliko boca isprazio, ja ne bi znao ni di je vinograd.

*Kazivao: Antun Andrašić, Subotica – Zapadni vinogradi
Sakupio i obradio: Balint Vujkov*